

Opinnäytetyö AMK

Sosionomi

2022

Jonna Kimari, Elliroosa Parkkila & Alexandra Löfström

MENETELMÄKANSIO AMMATILLISILLE TUKIHENKILÖILLE

– Työskentelymenetelmiä lasten ja nuorten kanssa
työskenteleville Nemova Oy:n ammatillisille
tukihenkilöille

TURKU AMK
TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö AMK | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomikoulutus

2022 | 60 sivua, 1 liitesivua

Jonna Kimari, Elliroosa Parkkila & Alexandra Löfström

Menetelmäkansio ammatillisille tukihenkilöille

-Työskentelymenetelmiä lasten ja nuorten kanssa työskenteleville Nemova Oy:n ammatillisille tukihenkilöille

Tämän kehittämistyön toimeksiantajana toimi Nemova Oy. Kehittämistyön tavoitteena oli luoda erilaisia työskentelymenetelmiä sisältävä menetelmäkansio Nemova Oy:n ammatillisille tukihenkilöille. Kehittämistyö toteutettiin syksyn 2021 ja kevään 2022 välisenä aikana. Nuorten menetelmäkansiota varten haastateltiin ammatillisia tukihenkilöitä. Haastattelun avulla selvitettiin työntekijöiden toiveita menetelmäkansion sisällöstä. Haastattelun tuloksia hyödynnettiin kehittämistyön toteutuksessa. Tärkeässä asemassa oli yhteistyön tekeminen Nemova Oy:n työntekijöiden kanssa ja avoin dialogi.

Nuorten menetelmäkansioon kerättiin toiminnallisia, luovia ja terapeuttisia työskentelymenetelmiä. Työskentelymenetelmien tavoitteena on tukea lapsia ja nuoria esimerkiksi tunteiden säätelyssä, kaverisuhteissa, ajankäytössä sekä tukea nuoria itsenäistymisessä. Menetelmien avulla ammatillinen tukihenkilö pyrkii rakentamaan luottamuksellisen suhteen lapsen ja nuoren kanssa. Menetelmäkansio sisältää teoretietoa ammatillisille tukihenkilöille, sekä kattavasti erilaisia menetelmiä lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn. Kehittämistyön tietoperusta käsittelee lastensuojelua, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyttä, luottamuksellisen suhteen luomista, kiintymyssuhdeteoriaa, lapsen kasvua ja kehitystä eri ikäkausina, tunteita ja vuorovaikutusta, dialogisuutta, lapsilähtöisyyttä ja osallisuutta. Kehittämistyön tuotoksena syntyi Nuorten menetelmäkansio, jossa on 42 erilaista menetelmää, jotka tukevat ammatillisen tukihenkilön työskentelyä.

Asiasanat:

Ammatillinen tukihenkilö, dialogi, tunteet, nuorten menetelmäkansio, menetelmätyöskentely

Bachelor's thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme

2022 | 60 pages, 1 pages in appendices

Jonna Kimari, Elliroosa Parkkila & Alexandra Lofström

Method folder for professional support staff

-Working methods for Nemova Oy's professional support staff working with children and young people

The client of this development work was Nemova Oy. The aim of the development work was to create a method folder with different working methods for Nemova Oy's professional support personnel. The development work was carried out between autumn 2021 and spring 2022. Professional support staff were interviewed for the youth method file. The interview was used to investigate employees' wishes regarding the contents of the Youth Method folder. The results of the interview were used in the implementation of the development work. Cooperation with Nemova Oy's employees and open dialogue were important.

Functional, creative and therapeutic working methods were collected in the young people's folder. The aim of the working methods is to support children and young people in areas such as emotional regulation, friend relationships, time use and support young people in their independence. Through the methods, the professional support person strives to build a confidential relationship with the child and the young person. The method folder contains theoretical knowledge for professional support staff, as well as a wide range of methods for working with children and young people. The knowledge base of development work deals with child welfare, solution and resource-centredness, creating a trusting relationship, attachment relationship theory, child growth and development at different ages, emotions and interaction, dialogue, child orientation and inclusion. The result of the development work was the Youth Method Folder, which contains forty-two different methods that support the work of a professional support person.

Keywords:

Professional support person, dialogue, emotions, youth method folder, methodological work

Sisältö

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämistyön tarve	8
2.2 Toimintaympäristön kuvaus	8
2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite	9
3 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖTYÖ LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PALVELUNA	11
3.1 Lastensuojelu	11
3.2 Lastensuojelun prosessi	12
3.3 Lastensuojelun avohuolto	14
3.4 Ammatillinen tukihenkilö	15
4 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖ LASTA JA NUORTA TUKEMASSA	19
4.1 Kiintymyssuhdeteorian merkitys tukisuhdetta rakentaessa	19
4.2 Lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen ja seksuaalisuuden huomioiminen	21
4.3 Luottamuksellisen suhteen luominen	25
4.4 Tunteet ja vuorovaikutus	28
4.5 Lapsilähtöisyys ja osallisuus	32
4.6 Pace- asenne	34
4.7 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys	35
4.8 Itsenäistyvä nuori ja arjen hallinta	37
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	42
5.1 Nuorten menetelmäkansion kehittämismenetelmät	42
5.2 Kehittämistyön prosessi	44
6 NUORTEN MENETELMÄKANSION ESITTELY	49
6.1 Nuorten menetelmäkansion sisältö	49
7 KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA ARVIOINTI	52
7.1 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus	52

7.2 Kehittämistyön arviointi	53
LÄHTEET	57

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset Nemova Oy:n työryhmälle

Kuvat

Kuva 1. Lastensuojelun prosessi.	12
Kuva 2. Itsenäistyvän nuoren roolikartta	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Kuva 3. Kehittämistyön prosessi	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Kuva 4. Nuorten menetelmäkansion menetelmät	50

1 JOHDANTO

Tämä kehittämistyö on tehty työelämälähtöisesti Nemova Oy:n ammatillisten tukihenkilöiden tarpeesta saada kattava menetelmäkansio lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn. Koska jokainen asiakassuhde on erilainen, nousi tarve työskentelymenetelmäkansiolle, missä on helposti ja selkeästi löydettävissä, monipuolisia menetelmiä erilaisiin asiakastilanteisiin. Nemova Oy sijaitsee Turussa ja tuottaa sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain mukaisia palveluita asiakkaille. Nemova Oy:n toiminnan tavoitteena on tuottaa laadultaan hyvät sosiaalipalvelut ja toiminnan perustana on avoin ja vuorovaikutuksellinen kohtaaminen, sekä lasten ja heidän perheiden tukeminen. Kehittämistyötä tehdessä korostui yhteistyön tekeminen ja avoimen dialogin käyminen.

Vuonna 2020 alkanut koronapandemia on lisännyt ihmisten pahoinvointia ja mielenterveysongelmia, jonka myötä lastensuojelun palveluiden asiakasmäärät ovat kasvaneet merkittävästi. (Valkama 2020). Lasten ja nuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt, jonka myötä lapset ja nuoret tarvitsevat turvallista ja läsnä olevaa aikuista. Nuorten menetelmäkansion tavoitteena on tukea ammatillisia tukihenkilöitä lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä. Nuorten menetelmäkansion menetelmät tukevat ammatillista tukihenkilöä lasten ja nuorten tukemisessa, sekä syventää luottamuksellisen suhteen luomista.

Kehittämistyön tehtävänä oli luoda menetelmäkansio, joka pitää sisällään erilaisia työskentelymenetelmiä. Menetelmäkansioon koottiin toiminnallisia, terapeuttisia ja luovia menetelmiä, jotka ovat valittavissa yksilöllisesti asiakkaan tarpeen mukaan. Prosessin alussa selvitimme Nemova Oy:n ammatillisten tukihenkilöiden tarpeet ja toiveet menetelmien suhteen.

Nuorten menetelmäkansio kehitettiin ammatillisten tukihenkilöiden työskentelyn tueksi. Ammatillinen tukihenkilö tukee lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä, sekä tekee yhteistyötä erilaisten ammattilaisten kanssa moniammatillisessa ympäristössä. Moniammatillisen tiimin tavoitteena on tukea lasta ja nuorta ja perhettä, sekä vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Kehittämistyö alkoi kehittämistyön tarpeen, tavoitteen sekä toimintaympäristön kuvauksesta. Aluksi kerrotaan kehittämistyön toteutuksesta ja toimeksiantajan kanssa tehtävästä yhteistyöstä, sekä kehittämistyön sisällöstä. Toimintaympäristön kuvauksessa nostetaan esille mihin kehittämistyötä oltiin toteuttamassa ja kuvataan kehittämistoimipisteen ympäristöä. Tavoite ja tehtävä osiossa kerrotaan kehittämistyöhön valittu aihe ja työlle asetetut tavoitteet.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa käsitellään kehittämistyön tieto-osuutta. Kehittämistyön tieto-osuus koostuu lastensuojeluprosessin ja lastensuojelun avohuollon, sekä ammatillisen tukihenkilön määritelmästä. Tieto-osuudessa nostetaan esille lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Ammatillisen tukihenkilön on tärkeää huomioida lapsen tai nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä ja ottaa ne työskentelyssä huomioon. Tämän jälkeen avaamme luvussa ammatillisen tukihenkilön työhön ja Nuorten menetelmäkansioon valittuihin menetelmiin vaikuttavia tekijöitä. Viimeisessä luvussa tarkastellaan kehittämistyön menetelmiä ja Nuoren menetelmäkansion sisältöä, kehittämistyön luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi arvioidaan kehittämistyötä, kerrotaan kehittämistyön onnistumisesta, haasteista ja Nuorten menetelmäkansion jatkokehittämisestä.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistyön tarve

Ammatillisen tukihenkilötoiminnan tavoitteita on lapsen ja nuoren myönteisen kehityksen ja oman toiminnan ohjauksen edistäminen, tukeminen sekä vahvistaminen. Lisäksi vanhempien, huoltajien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyvyn vahvistaminen perustuen luottamukselliseen suhteeseen. Työtä tehdään asiakkaiden arjessa ja heidän omassa toimintaympäristössään tavoitteellisesti. Työotteena käytetään ratkaisu- ja voimavarakeskeistä tukemista ja ohjaamista. (Pelastakaa lapset ry 2021.)

Kehittämistyö sai alkunsa Nemova Oy:n kehittämistarpeesta. Kehittämistarpeena Nemova Oy:llä oli tarve saada erilaisia työvälineitä vaihtuviin tilanteisiin lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä. He toivoivat menetelmäkansiota, missä olisi helposti ja nopeasti löydettävissä erilaisia työskentelymenetelmiä. Menetelmäkansion toivottiin tukevan monipuolisesti ammatillisten tukihenkilöiden työtä. Toiveena oli, että Nuorten menetelmäkansio sisältää erilaisia menetelmiä liittyen myös haasteellisiin tilanteisiin. Lapsen tai nuoren kanssa voidaan olla tilanteessa, jossa työntekijän omat työkalut loppuvat ja työntekijä tarvitsee apua tilanteiden ratkaisemiseen.

2.2 Toimintaympäristön kuvaus

Nemova Oy on vuonna 2016 perustettu sosiaalialan yritys, joka tuottaa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisia avohuollon palveluita lapsille, nuorille ja perheille. Yrityksen toimintaa ohjaavat eettisyys ja arvot, jotka ovat kohtaaminen, samanarvoisuus ja rehellisyys. Nemova Oy tarjoaa perhetyötä, ammatillista tukitoimintaa, neuropsykiatrista valmennusta, jälkihuoltoa, uusperheneuvontaa, vertaisryhmätoimintaa sekä ammatillista tukihenkilötoimintaa. Nemova Oy:n asiakkaat, jotka kuuluvat ammatillisten

tukihenkilötoiminnan piiriin, ohjautuvat kuntien ja kaupunkien sosiaalitoimistojen kautta Nemova Oy:n palveluihin. Palvelut suunnitellaan yksilöllisesti ja tukitoimet laaditaan asiakaskohtaisesti, yhdessä perheen ja sosiaalitoimen kanssa. Tavoitteena on tarjota laadultaan hyvää ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. (Nemova Oy 2021.)

Nemova Oy työskentelee monipuolisesti lasten, nuorten ja perheiden kotona. Työntekijöiden tavoitteena on luoda asiakkaille kodinomainen ympäristö, jossa voi työskennellä monipuolisessa ympäristössä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Nemova Oy:n tiloissa on monipuolisia toimintamuotoja, joita voi käyttää monenlaisen toiminnan toteuttamiseen kuten keittiö, pyykkitupa, puutyöpaja, aistihuone, kasvimaat, askartelu- ja pelihuoneet. Erilaisten menetelmien avulla pyritään vahvistamaan ja kehittämään asiakkaiden itsetuntemusta ja uskoa omiin kykyihinsä. Tärkeää on yhdessä olo ja erilaisten arjen asioiden tekeminen.

2.3 Kehittämistyön tehtävä ja tavoite

Kehittämisessä tavoitteena on saada sellaisia muutoksia aikaan, jotka ovat parempia ja tehokkaampia, kuin aikaisemmat toimintatavat- tai rakenteet. Tavoitteellisuus on keskeinen osa kehittämistyötä. Kehittämistyön kohde voi keskittyä työntekijöihin ja heidän ammatilliseen osaamiseensa. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Tässä kehittämistyössä keskitytään molempien osa-alueiden kehittämiseen. Työntekijöiden ammattitaidon sekä ammatillisen osaamisen kehittämiseen Nuorten menetelmäkansioon koottujen menetelmien sekä tiedon avulla.

Kehittämistyössä tärkeää on ottaa huomioon organisaatio ja siinä toimivat työntekijät. Keskeistä on luottamuksen rakentaminen ja organisaation jäsenten osallistaminen yhteiseen kehittämiseen. Kehittämisessä tulee osata kuunnella eri toimijoita ja ymmärtää ja ottaa huomioon toisten näkökulmia. Tärkeää on yhteinen sitoutuminen tavoitteisiin ja sovittuihin asioihin. (Mönkkönen 2018, 345.)

Kehittämistyön tavoitteena on tukea Nemova Oy:n ammatillisten tukihenkilöiden työskentelyä lasten ja nuorten kanssa, Nuorten menetelmäkansioon koottujen

menetelmien avulla. Nuorten menetelmäkansion avulla työntekijä pystyy myös perehtymään ammatillisen tukihenkilön työhön ja saa käyttöönsä erilaisia menetelmiä. Tavoitteenamme oli, että kehittämistyöstä syntyy oikeasti hyödyllinen ja monipuolinen kokonaisuus toimeksiantajalle. Nuorten menetelmäkansion tavoitteena on olla selkeä ja kattava kokonaisuus.

Kehittämistyön tehtävänä on koota erilaisia työskentelymenetelmiä sisältävä menetelmäkansio. Menetelmien tavoitteena on tukea lapsia ja nuoria esimerkiksi tunteiden kehityksessä, kaverisuhteiden ylläpitämisessä, vuorovaikutuksen kehityksessä ja tukea nuorta itsenäistymisessä. Kehittämistyön tehtävä oli myös ryhmämme oppimisen ja tiedon lisääminen.

Nuorten menetelmäkansiossa keskitytään tarkastelemaan sellaisia menetelmiä, jotka tukevat ammatillisen tukihenkilön työskentelyä lasten ja nuorten kanssa. Nuorten menetelmäkansioon kerättyjen menetelmien avulla pyritään lisäämään lapsen ja nuoren luottamuksellisen suhteen luomista ammatilliseen tukihenkilöön. Luottamuksellinen suhde tukee lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä, sen kautta lapsi ja nuori oppii luottamaan ihmisiin ja ylläpitämään omia ihmissuhteitaan. Lapsi ja nuori saa luottamussuhteesta voimavaroja ja mallia omiin tulevaisuuden ihmissuhteisiinsa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020e.)

3 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖTYÖ LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PALVELUNA

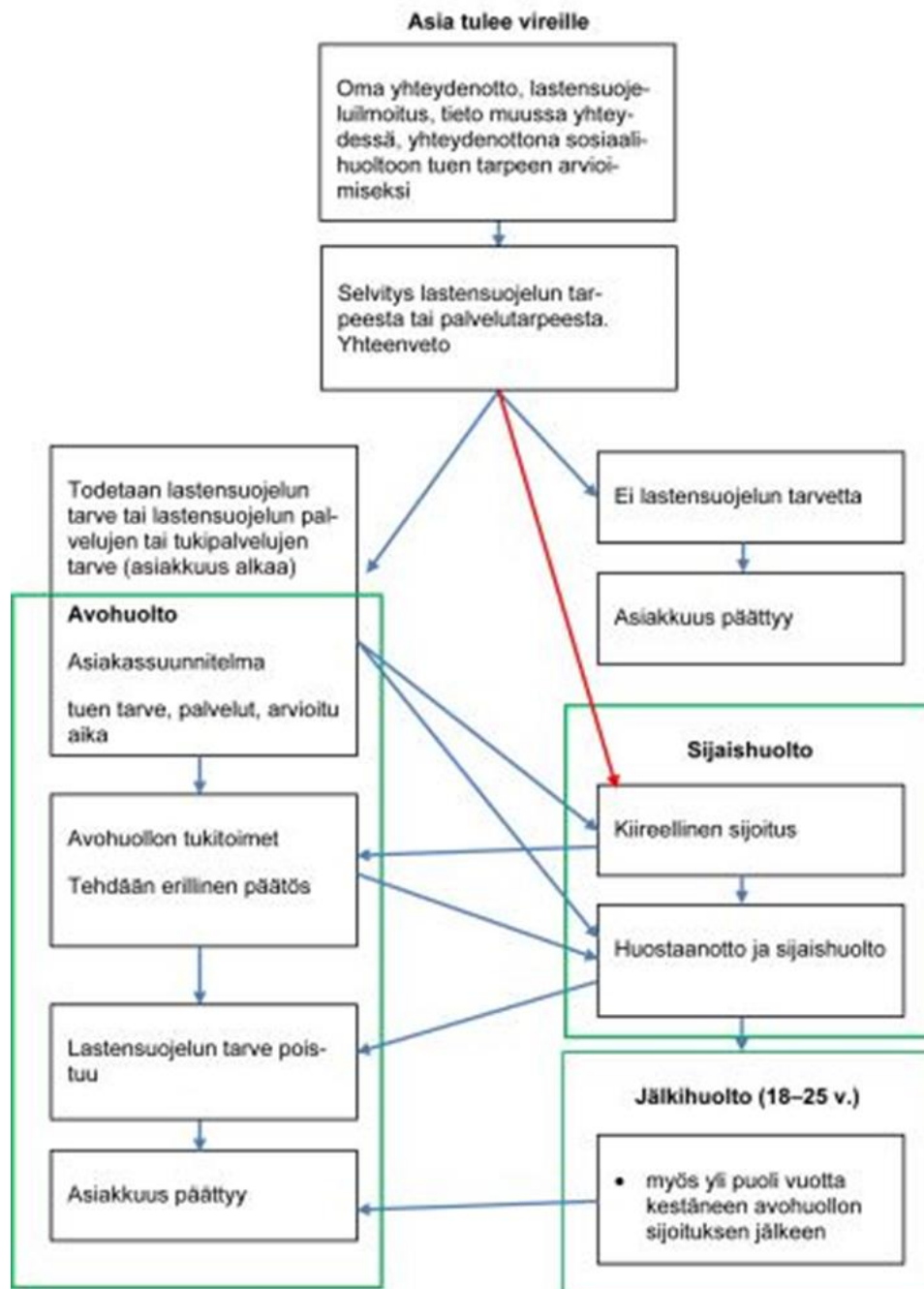
3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu perustuu YK:n lastenoikeuksien sopimukseen (Unicef 2022), Euroopan ihmisoikeussopimukseen sekä Suomen perustuslakiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022). Lastensuojelua ohjaa Lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 2007/417) sekä mittava määrä muita lakeja ja oikeuskäytäntöjä (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2022 c). Lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vastuussa lapsen vanhemmat, mutta viranomaisilla on velvollisuus tukea lapsen vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Viranomaisten tehtävä on tarjota perheelle tarpeellista apua riittävän varhain ja tarvittaessa ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007/417 1 § 2 §.) Kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Kaiken työskentelyn on lähdettävä lapsen tarpeista. Lisäksi lapselle tulee antaa tietoa häntä itseään koskevista asioista ikä ja kehitystaso huomioon ottaen, sekä kuulla hänen ajatuksiaan ja mielipiteitään (Lastensuojelulaki 2007/417 5§).

Kuntien vastuulla on järjestää ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki ja niitä annetaan kouluissa, päivähoitossa, nuorisotyössä, neuvoloissa ja sosiaali- ja terveydenhuollossa (Lastensuojelulaki 2007/417 3§). Ennaltaehkäisevissä palveluissa lapsilla ja perheillä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Nämä palvelut ovat peruspalveluita, joissa ennaltaehkäisevä lastensuojelu on osa työtettä. Ehkäisevässä lastensuojelussa on tarkoituksena, että asioihin puututaan riittävän varhain. Ehkäisevää lastensuojelua on myös valtiollinen ja kunnallinen päätöksenteko, jossa päätösten vaikutukset lapsiin ja nuoriin tulee arvioida. Myös aikuisten palveluissa toimitaan lastensuojelullisesti ennaltaehkäisevästi, kun esimerkiksi

mielenterveys- ja päihdetyössä huomioidaan vanhemman kyky huolehtia lapsen tarpeista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022 c)

3.2 Lastensuojelun prosessi

Kuva 1 . Lastensuojelun prosessi. (Uusitalo 2019, 34).

Lastensuojeluasias tulee vireille (ks. kuva 1), kun havaitaan tai saadaan tietää lapsen hoidon ja huolenpidon puutteista tai kehityksen vaarantuneen tai lapsen oma käytös herättää huolta. Kuka tahansa voi tehdä ilmoituksen lasta koskevasta huolesta. Lastensuojeluasias tulee vireille silloin kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut tiedon lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Yhteydenotto voi tulla perheeltä itseltään tai kaksitoistavuotta täyttäneeltä lapselta. Ilmoitusvelvollisia taas ovat lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007/417 25§) mukaa esimerkiksi seuraavat tahot: sosiaali- ja terveydenhuolto, lasten päivähoito, opetustoimi, nuorisotoimi, poliisitoimi, rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, sosiaalipalveluiden, lasten päivähoiton tai terveydenhuollon palveluiden tuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, vastaanottokeskus tai järjestelykeskus, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö, tullit, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen ja Kansaneläkelaitos. Vireille tulon jälkeen arvioidaan lastensuojelun tarpeen kiireellisyys. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava seitsemän arkipäivän kuluessa ja sen tulee valmistua kolmen kuukauden kuluessa. Lastensuojelun asiakkuus alkaa heti vireille tulosta, jos lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen vaatii välittömiä toimenpiteitä tai lapsi tai perhe tarvitsee viipymättä lastensuojelulain mukaisia palveluita tai tukea jo ennen kuin palvelutarpeen arviointi on valmis. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös, kun palvelutarpeen arvioinnissa havaitaan lapsen tai perheen tarvitsevan lastensuojelulain mukaista tukea kuten lastensuojelun avohuollon tukitoimia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022 c,)

Sijaishuolto (ks. kuva 1) voi olla kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Näissä lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Sijoituspaikkana voi toimia lastensuojelulaitos, perhehoito tai ammatillinen perhekoti. Sijoituspaikka pyritään aina valitsemaan lapsen tilanteen ja tarpeiden mukaisesti. (Lastensuojelulaki 2007/417, 49–50§.)

Kun lapsen avohuollon sijoitus tai sijaishuolto päättyy, tarvitaan jälkihuoltoa. Jälkihuollolla autetaan lasta kotiutumaan tai tuetaan nuorta itsenäistymisessä ja omaan elämään lähtemisessä. Jälkihuolto suunnitellaan tapauskohtaisesti

jokaisen lapsen tai nuoren omien tarpeiden ja tilanteen mukaisesti. Asiakassuunnitelmassa huomioidaan lapsen tai nuoren lisäksi, hänen huoltajansa tai muut hoidosta ja kasvatuksesta vastuussa olevat henkilöt (Lastensuojelulaki 2007/417, 30§). Jälkihuollon tarkoituksena on olla riittävän pitkä, että esimerkiksi itsenäistynyt nuori ei jää yksin vaan hänen rinnallaan kulkee aikuinen tukemassa ja ohjaamassa. Lapselle, nuorelle ja perheelle rakennetaan itseluottamusta ja varmuutta jatkaa elämää eteenpäin turvallisesti ja tasapainoisesti. Jälkihuollossa nuoren rinnalla voi kulkea esimerkiksi ammatillinen tukihenkilö auttamassa itsenäistymisessä, harrastuksissa, koulunkäynnissä tai vaikka työnhaussa kunkin yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2022 c.)

Lastensuojelun asiakkuus päättyy silloin, kun lastensuojelun tarve loppuu eikä lastensuojelun mukaisille sosiaalipalveluille ole enää tarvetta. Jälkihuollon järjestämisvastuu päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta tai viisi vuotta lastensuojelun asiakkuuden päättymisen jälkeen. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2022 c.)

3.3 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun avohuolto on lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 2007/417) seitsemännen luvun mukaista palvelua. Avohuollon tarkoituksena on tarjota apua perheen ongelmiin riittävän varhaisessa vaiheessa ja tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Avohuollon tukitoimia järjestetään, kun lastensuojelun tarve on todettu (Lastensuojelulaki 2007/417, 34§). Sosiaalipalveluilla tarkoitetaan kunnallisia sosiaalipalveluja ja niihin liittyviä tukipalveluja, joilla sosiaalihuollon ammattilaiset edistävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Ammatillinen tukihenkilö on sosiaalihuoltolain mukainen tukitoimi (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 28§). Tukitoimien tarve arvioidaan aina asiakaskohtaisesti. Tukitoimet on aina mietittävä lapsen edun mukaisesti ja ne kirjataan asiakassuunnitelmaan (Lastensuojelulaki 2007/417, 30§). Avohuollon tukitoimet vaihtelevat suuresti erilaisten lasten ja perheiden tilanteiden mukaan. Näiden

tukitoimien saatavuus ei ole subjektiivinen oikeus, jolloin kunnan resurssit voivat vaikuttaa niiden saatavuuteen, vaikkakin kunnilla on järjestämisvastuu. Avohuolto on lastensuojelun ensisijainen tukitoimi ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Avohuollon tukitoimia suunniteltaessa kuullaan aina lapsen oma mielipide. Lapsi saa kertoa omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Esimerkiksi ammatillisen tukihenkilön kohdalla, lapsi saa esittää toiveita sen suhteen olisiko tukihenkilö mies tai nainen tai toivooko lapsi tukihenkilöllä olevan tiettyjä kiinnostuksen kohteita, osaamista tai harrastuksia, kuten esimerkiksi jalkapallo. Ammatillisena tukihenkilönä voi toimia henkilö kenellä on kokemusta lasten ja nuorten kanssa työskentelystä sosiaali-, terveys- tai kasvatusalalla, opetus-, taide tai liikunta-alalla tai hän on nuorisotyön ammattilainen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022b.)

3.4 Ammatillinen tukihenkilö

Ammatillinen tukihenkilötyö on lapsille ja nuorille suunnattu sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukainen avohuollonpalvelu. Lastensuojelulain mukaan lapselle tai nuorelle on tarvittaessa järjestettävä tukihenkilö. (Lastensuojelulaki 2007/417 1 § 2 §). Ammatillisen tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tukea lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä. Toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Ammatillisen tukihenkilön voi saada lapsi tai nuori, joka tarvitsee elämäänsä turvallista ja läsnä olevaa aikuista. Syitä ammatillisen tukihenkilön tarpeelle voi esimerkiksi olla vanhempien vaikea elämäntilanne tai lapsen omat haasteet koulussa tai kaverisuhteissa. Ammatillinen tukihenkilö voi myös tukea lasta tai nuorta harrastustoiminnassa sekä sosiaalisissa suhteissa. Ammatillisessa tukihenkilötyössä pyritään vaikuttamaan myönteisesti lapsen tai nuoren elämään, turvaamaan lapsen terveys ja ennaltaehkäisemään haasteiden syntymistä. Ammatillisen tukihenkilön ja lapsen tai nuoren välinen suhde rakentuu arkisista kohtaamisista. Ammatilliseen tukihenkilötoimintaan kuuluu lapsen tai nuoren rinnalla kulkeminen, yhdessä tekeminen sekä yhteisten asioiden jakaminen, kuten arjen ilot ja surut. Lapsi tai nuori tapaa ammatillisen tukihenkilön yleensä lapselle tai nuorelle tutussa ympäristössä ja tekevät yhdessä erilaisia

aktiviteetteja. Tapaamisia järjestetään noin viikon tai kahden viikon välein ja tapaamisen kesto vaihtelee tunnista kahteen tuntiin. Säännöllisin väliajoin järjestetyt tapaamiset auttavat luottamuksellisen suhteen luomisessa. (Korhonen 2012, 9–11.)

Ammatillista tukihenkilöä tarjotaan lastensuojelun asiakkaille, joiden katsotaan hyötyvän aikuisen antamasta tuesta ja ajasta. Eri ammattilaiset voivat olla yhteydessä ja suositella lapselle tai nuorelle ammatillista tukihenkilötoimintaa, näitä voi esimerkiksi olla koulukuraattori, psykologi, perhetyöntekijä tai terveydenhoitaja. Sosiaalityöntekijät arvioivat lapsen tai nuoren ammatillisen tukihenkilön tarpeen. Yhteistyön tekeminen sosiaalityöntekijän ja lapsen vanhempien kanssa on tärkeä osa ammatillista tukihenkilötoimintaa. Vanhempien kanssa keskustelu ja heidän toiveiden sekä ajatuksien huomioon ottaminen on osa onnistunutta tukisuhdetta. Lapsen tai nuoren vanhempien on helppo luottaa ammatilliseen tukihenkilöön, kun heidän välillään on avointa vuorovaikutusta, vanhemmille tulee kertoa tapaamisten ajankohdasta ja siitä, milloin tapaamisia järjestetään. (Korhonen 2012, 19–23.)

Ammatillinen tukihenkilö tekee työtään omana itsenään, mutta työhön liittyy erilaisia rooleja. Ammatillinen tukihenkilö voi toimia lapsen tai nuoren kuuntelijana, opastajana, lohduttajana, auttajana, kannustajana, sylissä pitäjänä lapsen ja nuoren yksilöllisyys huomioiden. Ammatillisen tukihenkilön työ vaatii avoimuutta, ihmistuntemusta ja aitoa kiinnostusta työhön. Ammatillisena tukihenkilönä jaksamisen ja viihtymisen edellytyksenä on se, että tukisuhde antaa tukihenkilölle ja tuettavalle jotain merkityksellistä. Ammatillinen tukihenkilö pystyy antamaan itsestään paljon enemmän, kun hän viihtyy ja jaksaa työssään, tästä hyötyy myös tuettava ja hän saa paljon voimavaroja ja tukea tukihenkilöltään (Korhonen 2012, 64.)

Ammatillisen tukihenkilön ja lapsen tai nuoren välinen luottamussuhde on tärkeä osa toimivaa tukisuhdetta. Kuunteleminen on osa läsnäoloa ja tukihenkilön tulee ottaa se työssään huomioon. Lapsi tai nuori tarvitsee kokemuksia siitä, että häntä kuullaan ja ymmärretään, tätä kautta lapsi tai nuori oppii itsekin toimimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Korhonen 2012, 49–51.)

Ammatillisen tukihenkilön on tärkeää luoda lapselle tai nuorelle sellainen tunne, että hän tulee kuulluksi ja arvostetuksi. Tukisuhteessa tulee ottaa huomioon se, että joillakin lapsilla tai nuorilla voi mennä enemmän aikaa siihen, että he ovat valmiita keskustelemaan omista asioistaan. Ammatillisen tukihenkilön tulee kunnioittaa lasta tai nuorta ja hänen rajojaan. Puhumiselle tulee antaa aikaa ja tarjota mahdollisuuksia, olemalla aidosti kiinnostunut sekä esittämällä sopivia kysymyksiä. (Korhonen 2012, 40–41.)

Ammatillinen tukihenkilösuhde alkaa sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa pidettävässä asiakassuunnitelmanneuvottelussa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan yhdessä sovittuja tavoitteita, joihin pyritään asiakassuhteen aikana vaikuttamaan esimerkiksi perheen yhteisen arjen kehittämiseen, lapsen ja nuoren kaverisuhteiden tukemiseen ja sen lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen sekä perheen tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet. Tukihenkilön järjestäminen perustuu asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelma laaditaan ja tarkastetaan yhdessä lapsen, nuoren, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Asiakassuunnitelman lähtökohtana on yhteistyö asiakkaan kanssa. Avoin kirjaaminen ja asiakassuunnitelman tekeminen yhdessä asiakkaan kanssa tukee työntekijän ja asiakkaan välistä luottamusta, sekä asiakas saa käsityksen asiakassuunnitelman sisällöstä ja siitä mitä siihen on kirjattu. Asiakassuunnitelma ohjaa lastensuojelun työskentelyä ja on dokumentoinnin väline. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021 c.) Tapaamisen tavoitteena on luoda luotettava ja turvallinen ilmapiiri, jossa tukihenkilö tutustuu lapseen ja lapsen vanhempiin. Ammatillinen tukihenkilö kertoo itsestään ja siitä, miten usein hän voi tavata lasta tai nuorta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on kertoa yleisistä periaatteista. Tapaamisessa keskustellaan jokaisen odotuksista ja toiveista, sekä toiminnan tavoitteista. Kun toiminnalle asetetaan tavoitteita, niiden tulee olla realistisia ja selkeitä. Tukisuhteen aikana järjestetään yhteistapaamisia noin kerran vuodessa, johon osallistuvat ammatillinen tukihenkilö, tuettava ja hänen vanhempansa. Tapaamisen tarkoituksena on arvioida tukisuhteen etenemistä. (Korhonen 2012, 21.)

Tukisuhde voi päättyä eri syistä. Tukisuhde voi esimerkiksi päättyä, kun sille ei ole enää tarvetta: nuori on itsenäistynyt tai perheessä tilanne on parantunut niin, ettei ulkopuolisen ammatillisen tukihenkilön antamaa tukea tarvita. Myös elämäntilanteen muutokset lapsen, nuoren tai ammatillisen tukihenkilön elämässä voivat vaikuttaa tukisuhteen loppumiseen. Kun ammatillinen tukihenkilö on ollut pitkään osa lapsen ja nuoren elämää ja hänestä on muodostunut tärkeä ihminen, ammatillisesta tukihenkilöstä luopuminen voi olla lapselle tai nuorelle haasteellista, jonka vuoksi tukisuhteen päättämiseksi on tärkeä antaa riittävästi aikaa. Tukisuhteen päättämisestä tulee ilmoittaa hyvissä ajoin tuettavalle ja sosiaalityöntekijälle. Tukisuhteen päättämiseksi on hyvä varata yhteistapaaminen, jossa ovat mukana lapsi tai nuori, sosiaalityöntekijä, sekä vanhemmat. Yhteisessä tapaamisessa käydään läpi yhdessä tehtyjä asioita ja sitä mitä tukisuhde on antanut. (Korhonen 2012, 24.)

4 AMMATILLINEN TUKIHENKILÖ LASTA JA NUORTA TUKEMASSA

4.1 Kiintymyssuhdeteorian merkitys tukisuhdetta rakentaessa

Ammatillisen tukihenkilön työn lähtökohtana on tukea lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä. Ammatilaisena tulee huomioida työssään lapsen ja nuoren kiintymyssuhteet ja niihin vaikuttaneet tekijät. Luottamuksellisen suhteen rakentamisen haasteena voi olla esimerkiksi turvaton kiintymyssuhde. Kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen koko elämään. Kiintymyssuhteen perustana on, että lapsen itseluottamus kasvaa ja lapsi oppii tunnesäätelytaitoja sekä saa käsityksen itsestään. On tärkeää, että aikuinen ymmärtää lapsen viestinnän ja auttaa lasta tunnetilojen hallinnassa. Lapsi peilaa käytöstä, jolloin se, miten lasta kohdellaan, huomioidaan tai arvostetaan vaikuttaa siihen, miten lapsi toimii muiden kanssa. (Oiva-Kess & Kronqvist 2021, 25–28.)

Kiintymyssuhdeteoriassa ihminen luo elämänsä alusta alkaen järjestystä ympäröivään maailmaan. Keskeistä siinä on vaara ja vaaroilta suojautuminen. Aluksi lapsi rakentaa kiintymyssuhteen vanhempiinsa. Kiintymyssuhteessa rinnalle nousee myös muut tärkeät ihmissuhteen esimerkiksi isovanhemmat, päiväkodin ja koulun aikuiset tai ammatillinen tukihenkilö. Turvalliseen kiintymyssuhteeseen tarvitaan vähintään yksi ennakoitava aikuinen, joka lohduttaa, hoivaa ja tukee lasta tai nuorta haasteellisten tunteiden käsittelyssä. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 38–41.)

Edellytyksenä lapsen hyvälle kehitykselle on pysyvät ja läsnä olevat aikuiset. Kiintymyssuhteen perustana on tunneside ja turvallisuuden tunne. Lapsen kiintymyssuhde näyttäytyy etenkin, kun lapsi pelkää tai hätäännyy. Kiintymyssuhdekäyttäytymiseksi kutsutaan, kun vieraisissa tilanteissa lapsi haluaa vanhemman pysyvän lähellä, esimerkiksi takertumalla tai itkemällä. Ensisijainen kiintymyskohde on henkilö, joka luo tunteeseen perustuvan siteen ensimmäisen ikävuoden aikana. Toissijainen kiintymyskohde rakentuu henkilöön, joka jakaa

vastuun lapsesta ensisijaisen kiintymiskohteen kanssa. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 73–74.)

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen on ensimmäisen elinvuoden keskeisin kehitystehtävä, jolloin yksilöllisyys ja itseluottamus lähtevät myös rakentumaan. Lapselle tulee toivo ja luottamus ihmiseen sekä maailmaan. Lapsessa voi näkyä epäluuloisuus ja luottamuksen puutetta, mikäli hoivassa ja vuorovaikutuksessa on toistuvia vaikeuksia. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 181.) Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa moneen lapsen kehityksen alueeseen esimerkiksi itsetunnon kehitykseen, fysiologiseen ja emotionaaliseen säätelyyn, sosiaalisiin suhteisiin ikätovereiden kanssa, empatiakykyyn toisia ihmisiä kohtaan, ongelmanratkaisuun ja viestinnällisiin ja kielellisiin taitoihin. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa näiden osa-alueiden kehittymiseen ja kehitys jatkuu läpi lapsuuden, nuoruusiän ja vielä pitkälle aikuisuuteen, ellei kiintymyssuhteessa ole häiriöitä. Silloin kun lapsi on turvallisesti kiintynyt, hän osaa sanottaa, tunnistaa ja havainnoida omia sekä muiden tunteita. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 35.)

Kiintymyssuhdetrauma tarkoittaa sitä, että lapsi on traumatisoitunut jonkun läheisen ihmisen, usein vanhempiensa, toimesta esimerkiksi fyysisen tai seksuaalisen kaltoinkohtelun, tunteiden mitätöinnin, kurituksen tai heitteillejätön vuoksi. Myös väkivallalla tai hylkäämisellä uhkailu on lapselle traumaattista, mikäli lapsi pelästyy tai nolostuu vanhemman väärästä tunneviestinnästä johtuen. Trauma, joka liittyy kiintymyssuhteeseen, aiheuttaa lapselle luottamuspulaa sekä vaikeuttaa ihmisiin kiintymistä. Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsen ja kiintymyssuhteen luoneen henkilön välinen yhteinen ilo, rauhoittumisen ja lohduttamisen kokemukset ovat usein vähäisemmät. Lapsella voi olla huono itseluottamus. Ristiriitaisissa tai jäsentymättömissä kiintymyssuhteissa lapsi liioittelee usein uhkaa, joka ajaa heidät epätoivoisiksi ja paniikkiin. Kiintymyssuhdehäiriön oireita voivat olla levottomuus, pelokkuus ja poissaolevuus, läheisyydestä ahdistuminen sekä hoivan ja huolenpidon vastaanottamisen vaikeutena. Pitkään jatkuneen kiintymyssuhdehäiriöstä johtuvan traumatisoitumisen vuoksi voi kehittyä

dissosiaatiohäiriö, jossa tyypillistä on mielialan, käytöksen- ja toimintakyvyn nopeat vaihtelut, epätavalliset aistimukset, kuulo- ja näköharhat sekä fantasiamaailmaan vetäytyminen. Turvattomasti kiintynyt on altis hylkäämiskokemukselle, jonka vuoksi pitkäkestoisten hoitosuhteiden luominen on tärkeässä asemassa. Kiintymyssuhdehäiriöstä tai traumasta johtuen lapsen tai nuoren voi olla vaikea luottaa myös ammatilliseen tukihenkilöön, jonka vuoksi luottamuksellisen suhteen luominen voi olla erityisen haastavaa ja pitkäkestoista. Lisäksi mahdollisen kiintymyssuhdetraumasta aiheutuneen hylkäämispelon vuoksi ammatillisen tukihenkilön on pystyttävä valmistelemaan lasta ja nuorta tukisuhteen päättämiseen. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 257–258.)

4.2 Lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen ja seksuaalisuuden huomioiminen

Ammatillinen tukihenkilö tarvitsee työssään lapsen ja nuoren kasvun sekä kehityksen tuntemusta. Erilaisten herkkyykskausien tunteminen auttaa ymmärtämään lasta ja nuorta ja toimimaan häntä tukien. Seksuaalinen kehitys kuuluu osana kasvua.

Ala-kouluikäinen eli 6–12- vuotiaan maailma suuntautuu vähitellen kodin ulkopuoliseen maailmaan ja kaverisuhteisiin. Lapsella saattaa tulla uhmakkuus- ja levottomuuskausi, jolloin lapsi voi olla ristiriitainen, ailahtavainen tai takertuvainen. Lapsesta tulee kuitenkin ajan kuluessa seesteisempi, joka innostuu helposti, on aktiivinen sekä nauttii pärjäämisestään. Lapsen omatoimisuus, arjen taidot, kyvykkyys ja joustavuus kehittyvät ja kasvavat. Lapsella on tarve tulla hyväksytyksi ikäistensä silmissä ja mielipiteet ohjaavat toimintaa. Lapsi leikkii ja tulee usein toimeen muiden lasten kanssa sekä osaa ratkoa pienempiä erimielisyyksiä. Lapsi harjoittelee neuvottelemista, oman vuoron odottamista ja kaikkien huomiointia. Lapsen moraalit on kehittynyt, joka tarkoittaa syyllisyyden tuntemista, silloin kun siihen on aihetta. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 184–185.)

Keskittymiskyky, motoristen taitojen hallitseminen, tunne-elämän kehittyminen, sosiaalinen kasvu ja kyky asettua ohjaukseen määrittelevät lapsen

koulukypsyyttä. Lapsen abstrakti ajattelu kypsyy ja päättelykyvystä tulee loogisempaa. Alakouluikäinen lapsi on usein tasapainoinen, kiinnostunut ja aktiivinen, ja heille tärkeää on kokea itsensä tarpeelliseksi ja luottamuksen arvoiseksi. Epäonnistumiset saattavat aiheuttaa alemmuuden tunnetta. Lapsen elämässä tärkeää ovat kaverisuhteet ja harrastukset, mutta myös omalle rauhalle on tarvetta. Alakouluikäisenä tunnetaidot ja käytöksen säätely ovat aiempaa kehittyneempää, jolloin hän osaa ottaa muut paremmin huomioon ja sietää paremmin negatiivisia tunteita. Tavallisempia häiriöitä ovat käytöksen- ja tunne-elämän haasteet, kuten ylivilkkaus, keskittymisvaikeudet, ahdistuneisuus ja masennus. Lisäksi lapsella saattaa olla vuorovaikutukseen liittyviä haasteita sosiaalisessa kanssakäymisessä ja oppimisessa. Murrosikä käynnistyy yksilöllisesti usein noin 9–12-vuotiaana, jolloin lapsen fyysisen ja psyykkinen muutos alkaa. Lapsesta saattaa tulla uhmakas, kömpelö ja hajamielinen aiempaan verrattuna. Esimurrosikäisenä tunteet saattavat vaihdella. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 185–186.)

Nuoreksi lasketaan 12–18-vuotiaat lapset. Varhaisnuoruudeksi ajatellaan ikävuosia 12–14. Kehityskausi on usein täynnä nopeita ja laajoja muutoksia: tunteiden kuohuntaa, kehon muutoksia ja irtaantumista vanhemmista. Irttaantuminen voi näkyä riitoina, vetäytymisenä ja uhmaamisena. Seksuaalisuus herää nuoruudessa, ja seksiin liittyvät asiat alkavat kiinnostamaan, jolloin kokeilujen kautta etsitään omaa seksuaalisuuttaan.

Nuorten menetelmäkansiossa olevien menetelmien avulla ammatillinen tukihenkilö pystyy tukemaan ja antamaan neuvoja nuorelle, miten hän voi kertoa esimerkiksi vanhemmilleen tai muille läheisille aikuisille seksuaalisuudestaan. Seksuaalisuus ja siihen liittyvä pohdinnat ovat yleistyneet lasten ja nuorten keskuudessa. Menetelmäkansiossa olevien menetelmien avulla voi käsitellä lapsen ja nuoren kanssa erilaisia seksuaaliseen suuntautumiseen, sekä seksuaaliseen identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Nuoren pohtiessa omaa sukupuoltaan tai seksuaalisuuttaan, tärkeintä on kuunnella häntä avoimesti ja arvostetusti. Ammatillisena tulee kunnioittaa nuoren ajatuksia hänestä itsestään. Nuoren itse ei pidä joutua olemaan opettajana ja tiedonantajana.

Työntekijän tulee ottaa selvää sateenkaarinuoria koskevista asioista. Kaikkea ei kuitenkaan voi tietää, joten keskustelut nuoren kanssa on hyvä käydä avoimin kysymyksin. Työntekijän on hyvä tiedostaa ja käsitellä mahdolliset omat ennakkoluulot ja stereotyyppiset ajatusmallit. Nuori vaistoo helposti kiusaantuneisuuden ja negatiiviset ajatukset hänen asiaansa kohtaan.

Lapsen ja nuoren kanssa on myös hyvä keskustella siitä, miten muut ihmiset voivat suhtautua seksuaalisuuteen ja mainita myös siihen liittyvistä ennakkoluuloista. Joskus nämä asiat voivat herättää läheisissä monenlaisia tunteita. Esimerkiksi nuoren vanhempi tai muu läheinen aikuinen voi tuntea helpotusta ja iloa nuoren puolesta, sekä hyvää mieltä, että nuori on uskaltanut jakaa omia asioitaan. Kuitenkin joskus tämä asia voi pelottaa tai aiheuttaa huolta aikuisessa. Aikuinen voi olla huolissaan siitä, että tuleeko nuori kokemaan syrjintää tai kiusaamista asian suhteen. Monilla ihmisillä voi myös olla ennakkoluuloja. Tässä tilanteessa työntekijän antama tuki on tärkeässä asemassa. (Nuorten netti 2021.)

Asiasta kertominen vie oman aikansa ja on hyvä muistaa, että sillä ei ole kiirettä. Asioita on hyvä pohtia ensin itse ja rauhassa. Kun itsestä tuntuu siltä, että olisi valmis puhumaan asiasta, kannattaa valita itselle luotettava ja läheinen ihminen. Kertomiseen ei ole mitään yhtä ja oikeaa tapaa, esimerkiksi kirjeen kirjoittaminen voi olla yksi tapa nostaa asia esille. (Nuorten netti 2021.)

Keskinuoruudeksi lasketaan 15–17 ikävuodet, jolloin pahin myllerrys on ohitettu ja totutellaan uuteen ruumiiseen. Jälkinuoruudeksi ajatellaan ikävuosia 18–22. Nuori kehittyy eri osa-alueilla kuten tunne-elämätaidoissa ja ajattelussa. Abstraktiajattelu, toiminnanohjaus ja syy-seuraussuhteen hahmottamisen taidot ovat saavuttaneet aikuisen tason, jolloin nuori kykenee vaihtamaan näkökulmiaan, ymmärtämään seurauksia ja ennakoimaan eri tavoin. Kaverisuhteiden merkitys on suuri, ja oman identiteetin etsintä käynnistyy, jotta nuori voi olla oma itsensä muiden seurassa. Mielialojen vaihtelu, kokeilunhaluisuus ja jyrkät mielipiteet ovat tavallisia nuorilla. Mielenterveyshäiriöt, unihäiriöt ja vuorokausirytmien ongelmat yleistyvät. Nuori saattaa hakea hyväksyntää eri tavoin. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 186–188.)

Varhaisnuoruudessa tulee irrottautua lapsuudesta löytääkseen uuden identiteetin. Nuoren psyykinen kasvu kehittyy huomattavasti, kun taas psyykkiset toiminnat saattavat taantua ajoittain, jolloin lapsuusmuistot ja traumat on saattavat tulla mielen työstettäviksi. Nuoren persoonallisuus rakentuu ja hän pyrkii kohti itsenäistä elämää. Varhaisnuoruuden fyysiset muutokset saattavat saada aikaan levottomuutta ja kiihtymystä sekä tunteiden vaihtelua. Itsenäistyminen ja eriytyminen vanhemmista saattaa aiheuttaa ristiriitaa, jolloin nuori saattaa provosoida vanhempiaan arvostellen, kyseenalaistaen ja omia näkemyksiään puolustaen. Nuori kokee, etteivät vanhemmat ymmärrä häntä ja itsetuntemus rakentuu kokeiluiden kautta. Keskinuoruudessa nuoren seksuaalisuus kehittyy ja se vaikuttaa hänen ihmissuhteisiinsa, ja nuori todennäköisesti kokee asiasta epävarmuutta. Seurustelusuhteet vahvistavat minuutta. Jälkinuoruus on jäsentymisen aikaa ja usein myrskyisä alkunuoruus on koettu, jolloin myös vanhempien lähestyminen on neutraalimpaa ja tasa-arvoisempaa. Nuori oppii arvostamaan ja suvaitsemaan vanhempien ajatuksia ja arvomaailmaa. Myös empatiakyky kasvaa, jolloin toisten huomioon ottaminen ja kompromissit ovat nuorelle helpompia. Jälkinuoruutta kuvataan kuitenkin identiteetikriisinä, sillä hän alkaa tekemään aikuisuuden valintoja, jotka vaikuttavat hänen tulevaisuuteensa. Identiteetin rakentumisessa tärkeää on ryhmä, jonka kautta yksinäisyyden ja ahdistuksen hallinta lisääntyy ja nuori oppii hillitsemään impulssejaan. Yksilönä toimiminen on vaikeaa, jonka seurauksena nuori kokeilee asioita ryhmän voimin, jolloin nuori niin sanotusti hyväksyy ryhmän kanssa jaetun identiteetin. Nuori hakee hyväksyntää muilta. Nuoren on haastavaa ymmärtää omaa toimintaansa, jolloin vaikeuksien ulkoistaminen ja ulkopuolisten syiden keksiminen on helpompaa, kuin tunnustaa oma kyvyttömyys. Kaikki ryhmät eivät ole hyväksi nuorella, mutta ryhmään kuulumattomuuskin ja ulkopuolisuus vaikuttavat negatiivisesti psyykkiseen kehitykseen. (Aalberg & Siimes 2007, 67–73.)

Ammattilaisena on tärkeää, että nuorta halutaan ymmärtää, vaikka nuori ei itse haluaisikaan tulla ymmärretyksi. Nuoret tarvitsevat lähelleen huolehtivan ja valvojan aikuisen, jota kohtaan voi näyttää erilaiset tunnetilat. Nuoren tulee turvallisten rajojen lisäksi kokea aikuiselta arvostusta ja kiinnostusta heidän

asioihinsa. Nuori, joka ei saa tarvitsemaansa turvaa kotoa, hakee sitä muualta, kuten koulusta. Lapsi ja nuori tarvitsee tunnetta, että hänestä pidetään, tilaa kehittyä niin fyysisesti kuin emotionaalisesikin, mahdollisuuden erehdyksille ja kokeiluille, ystäviä, rajoja, tilaa uhmata sekä aikuisen läsnäoloa. (Aalberg & Siimes 2007, 127–130.)

Nuoren on vaikea hakea apua ulkopuolisilta. Myöntämällä avuttomuuden, epätäydellisyyden ja riittämättömyyden koetaan uhkaa hauraan itsetunnon vuoksi. Nuorella voi syntyä tunne itsenäisyyden menettämisestä turvautumalla aikuiseen. Nuori helposti ulkoistaa ongelmansa ja kokee, että ongelma ei ole heillä itsellä, vaan ympäristössä, kuten perheenjäsenissä tai koulussa. Ensitapaaminen ammattilaisen kanssa voi olla vaikea: nuori voi kokea arvottomuutta yksilönä. Nuori saattaa tulkita ja saada johtopäätöksiä aikuisen viestinnästä sekä saattaa kokea ammatti-ihmiset kasvun ja kehityksen esteenä vanhempiansa lailla. Nuoren herkkyyden ja epäluuloisuuden vuoksi on merkityksellistä vakuuttaa nuorelle luottamuksellista suhdetta sekä ottaa hänen asiansa vakavasti. (Aalberg & Siimes 2007, 296–298.)

4.3 Luottamuksellisen suhteen luominen

Ammatillisen tukihenkilön työn lähtökohtana on luoda luottamuksellinen suhde lapsen ja nuoren kanssa. Nuorten menetelmäkansion menetelmät tukevat luottamuksellisen suhteen luomista ammatillisen tukihenkilön sekä lapsen ja nuoren välille. Lapsen, nuoren ja hänen perheensä tilanne on aina yksilöllinen ja moninainen ja siihen saattaa liittyä esimerkiksi lastensuojelua. Yhteistä kuitenkin on luottamuksen tai epäluottamuksen kokemukset. Luottamuksen mahdollistaminen liittyy ammattilaisen kohtaamiseen ja työskentelyyn. (Raatikainen 2015, 12.) Sosiaali- ja terveystieteiden työssä luottamuksellisen vuorovaikutuksen merkitys on suuri. Edellytyksenä on lasten ja nuorten osallisuus. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi ja nuori saa osallistua häntä koskevien asioiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen, ikä ja kehitystaso huomioiden. Luottamuksen avulla ihminen jaksaa uskoa hänen tulevaisuuteensa ja luo toivoa siihen, että asiat muuttuvat

paremmiksi, joka on tärkeä osa työn perustaa. Hyvän työskentelyn tuloksena voidaan pitää luottamuksen saavuttamista. Lapsen tai nuoren yksilöllinen tilanne saattaa olla epävakaa ja haastava, jossa avainasemassa on ammattilainen. Ammattilaisena tärkeää on lapsen ja nuoren kuuntelu, arvostava kohtaaminen, ystävällisyys sekä luoda lapseen tai nuoreen uskoa ja toivoa tulevaisuutta sekä itseään kohtaan. Luottamus voi joko liimata ihmiset yhteen tai erottaa heidät. Epäluottamus voi syntyä, jos ihminen on epävarma itsestään eikä osaa pitää puoltaan. Tuntemattoman ihmisen kanssa tarvitaan luottamusta, sillä ihminen ei tiedä miten toinen henkilö toimii tilanteissa. (Raatikainen 2015, 18–20.)

Luottamus ajatellaan usein vain kahden ihmisen väliseksi asiaksi, mutta luottamukseen liittyy luottaminen toisiin ihmisiin, luottamus itseensä suhteessa toisiin ihmisiin ja itseensä luottaminen. Ihmisen tulee ottaa riski luottaessaan muihin. Luotettavan ihmisen piirteiksi mielletään ymmärtäväisyys, myötätuntoisuus ja vastuullinen toiminta, kun taas epäluotettavalle tyypillistä on oman edun tavoittelu, kritiikin vastaanottamisen vaikeus, kateus sekä ilkeys. Luottamuksellisen suhteen luomiseen vaikuttavat ihmisen onni ja kiitollisuus. Vihan tunteet vähentävät luottamusta. Turvattomuuden tunne saattaa johtua esimerkiksi toisen ihmisen hermostuneisuudesta. Lupausten pettäminen aiheuttaa kokemusten kautta epäluottamusta (Raatikainen 2015, 27–37.)

Ammattilaisena johdonmukaisuus ja ennustettavuus lisäävät asiakkaan luottamusta. Teot ja onnistunut vuorovaikutus vaikuttavat luottamuksen syntymiseen. Ammattilaisena on tärkeää olla läsnä ja kuunnella asiakasta, jotta asiakas saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Luottamuksellisen suhteen luomisen edellytyksenä voidaan pitää myös ammattilaisen asennetta. Empaattisuus, positiivisuus, ymmärrys ja välittäminen rohkaisevat asiakasta sekä luovat luottamusta ammattilaisen ja asiakkaan välille. Muita luottamusta herättäviä piirteitä ovat hyväntahtoisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että ihminen on oikeudenmukainen ja ajattelee muista ihmisistä lähtökohtaisesti hyvää. Rehellisyyden, avoimuuden ja pätevyyden osoittaminen on myös tärkeää asiakassuhteessa. Ammattilaisen tulisi olla helposti lähestyttävä, jotta luottamus voi rakentua. (Raatikainen 2015, 51–53.)

Asiakassuhde alkaa muodostua ensimmäisen tapaamishetken perusteella, jonka vuoksi ensikohtaaminen on erityisen tärkeä vaihe. Ensikohtaamisessa ennakkoletukset, asenteet, ristiriitaiset odotukset, motiivit sekä toiveet tulevat pintaan. Useiden kertojen tapaamisessa syntyy vaiheita, jotka muodostavat prosessin, jossa tärkeitä on lapsen tai nuoren ja työntekijän välinen yhteistyösuhde sekä lähtötilanteen arvio, ja mitkä ovat muutoksen tavoittelun keinot. (Raatikainen 2015, 69.)

Ensimmäinen vaihe koostuu luottamuksen syntymisestä tai syntymättä jättämisestä. Vaiheessa tavoitellaan luottamusta, mutta sitä ei aina synny. Aluksi on normaalia, jos luottamusta ei synny, sillä se on henkilökohtainen, jolla tarkoitetaan sitä, että ihmiset luottavat yksilöllisesti: osa helpommin, nopeammin ja enemmän, kuin toiset. Luottamus on tunnesidonnainen ilmiö, jossa perustana on esimerkiksi aiemmat kokemukset ja ennakkoasenteet. Erityistä huomiota tulee ammattilaisena kiinnittää kunnioittavaan, ystävälliseen vastaanottoon, jossa annetaan lapselle tai nuorelle aikaa asioiden käsittelyyn. Lapsen tai nuoren tilanteen vähättely tai yleistäminen ei luo luottamuksen hyvää pohjaa. Myös henkilökunnan vaihtuvuus vaikuttaa negatiivisesti luottamuksen rakentumiseen. (Raatikainen 2015, 70–72.)

Toisessa vaiheessa luottamusprosessissa on luottamussuhteen rakentuminen ja ylläpitäminen tai luottamuksen houkuttelemisen, mikäli luottamusta ei ole syntynyt. Merkittävää on tiedonkulku ja ajantasaisuus, jotta yhteistyö sujuu mutkattomasti. On huomioitava myös se, että lapsen tai nuoren tulee itse haluta ja olla valmis vastaanottamaan luottamusta, joka vaatii sitoutuneisuutta niin lapselta tai nuorelta kuin ammattilaiseltakin. Ylläpitämisessä painottuu perustelut, jolloin lapselle tai nuorelle kerrotaan häntä koskevia asioita, miksi toimitaan tietyllä tavalla. Tärkeä osa on myös asiakkaan omaisuuden, terveyden ja perusoikeuksien suojaaminen, luottamuksellisen tiedon salassapito sekä ammattilaisena tulee olla käyttämättä saamiaan tietojaan asiakasta vastaan ilman laillista perustetta. Oikeusturvan, hyvinvoinnin ja turvallisuuden vuoksi on toisinaan kestettävä luottamuksen puute sekä asettaa rajat näiden reunaehtojen mukaisesti. (Raatikainen 2015, 72–73.)

Viimeisessä vaiheessa on yhteistyön päättymisen, jossa kaikkien osapuolten tulee olla tietoisia siitä yhteistyön päättymiseen liittyvistä asioista, jolloin turhat pettymykset voidaan välttää. Mikäli yhteistyön päättymisvaihetta hoidetaan huonosti, lapsen tai nuoren puutteelliset kokemukset voivat seurata tuleviin kohtaamisiin ammattilaisten kanssa. Avoimuus, selkeys ja yhteiset rajat ovat asiakasprosessin kannalta tärkeässä asemassa voimaannuttavan kokemuksen saamiseksi. Onnistuneessa prosessissa lopuksi arvioidaan yhteistyö, työskentelytavat ja tulokset, jolloin myös ammattilainen saa itseään kehittävää palautetta. (Raatikainen 2015, 73–74.)

Luottamuksellisen suhteen vahvistamisessa ammattilaisen olisi hyvä olla neutraalin innostunut lapsen tai nuoren tilanteesta. Innostus tulisi kohdistaa asiakkaaseen, ei hänen asiaansa ilmiönä. Ammattilaisena tulisi sytyttää lapsessa tai nuoressa toivoa, ja luottamuksen avulla johdatella ajattelemaan parempaa tulevaisuutta. Ammattilaisena tärkeää on asiantuntijuus, sillä se herättää luottamusta. Itsevarma ja osaava työskentelyote luo kokemusta luotettavuudesta. Ammattilaisen asenne ja itsevarmuus välittyvät lapselle ja nuorelle. Myös henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on merkitystä, sillä ihmiset luottavat helpommin itsensä kaltaisiin henkilöihin, jolloin ammattilaisen ennustettavuus, avoimuus ja rehellisyys korostuvat luottamuksen suhteen luomisessa. Ammattilaisena on tärkeää tiedostaa oma luottamussuhtautuminen ja tyyli sekä tärkeää on käydä läpi asiakkaan kanssa omat ja asiakkaan odotukset asiakassuhteelta. (Raatikainen 2015, 142–143.)

4.4 Tunteet ja vuorovaikutus

Nuorten menetelmäkansioon valitut menetelmät tukevat ammatillisen tukihenkilön, sekä lapsen ja nuoren välistä vuorovaikutusta. Työskentelyssä ammatillinen tukihenkilö tukee lasta ja nuorta tunteiden käsittelyssä ja niiden tunnistamisessa. Menetelmiä käyttäessä ammatillinen tukihenkilö tukee lapsen ja nuoren vuorovaikutustaitoja ja lapsi ja nuori oppii toimimaan monipuolisessa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa.

Nuorten menetelmäkansion menetelmät sisältävät erilaisia menetelmiä, jotka tukevat tunnetyöskentelyssä. Tunteilla on merkittävä tehtävä ihmisen toiminnassa ja käyttäytymisessä. Tiedostamattomat tunteet saattavat ohjata toimintaa kohti turvallisuutta tai vaikuttaa häiritsevästi muutoin järkevään toimintaan. Ihminen oppii hallitsemaan tunteitaan eri tilanteissa. (Hari ym. 2015, 84.) Tunnetaidot sisältävät kyvyn tunnistaa, hallita ja säädellä omia tunteita. Tunnetaitoihin kuuluvat rauhoittumisen taito, tunnetasapaino, tunteiden hyväksyminen ja käsitteellistäminen, itsesäätely, sinnikkyuden vahvistaminen ja empatiakyvyn oppiminen sekä muiden huomiointi. (Oiva-Kess & Kronqvist 2021, 41–42.)

Ammatillisen tukihenkilön on tärkeä tukea lapsen tai nuoren tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Omalla toiminnallaan ammatillinen tukihenkilö kehittää lapsen tai nuoren tunteiden ja vuorovaikutuksen kehittymistä ja lisää lapsen ja nuoren onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemusten ja positiivisen palautteen myötä lapsen luottamus kasvaa omiin taitoihin ja myös tunne- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät. (Opetushallitus 2021.)

Vuorovaikutus pitää sisällään ajatusten ja tunteiden jakamista, yhdessä olemista ja tekemistä. Näiden asioiden merkitys korostuu ammattilaisten työskentelyssä, asiakkaana oleva lapsi, nuori tai vanhempi voi tarvita rinnalleen turvallisen ihmisen kenen kanssa voi keskustella erilaisista asioista esimerkiksi arjesta, vanhemmuudesta ja koulunkäynnistä. (Vilén ym. 2008, 19.) Onnistuneella vuorovaikutuksella on todettu olevan merkitystä masennuksen, kivun ja ahdistuksen hoidossa. Vuorovaikutuksen avulla pystytään luomaan, ylläpitämään ja rakentamaan luottamuksellinen suhde aikuisen ja lapsen välille. (Vilén ym. 2008, 107–108.)

Ihmisten välinen viestintä on yksi- tai kaksisuuntaista. Yksisuuntaisessa viestinnässä ihminen viestii niin, että viestin vastaanottajalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa viestin sisältöön, kun taas kaksisuuntaisessa viestinnässä käydään sellaista keskustelua, että osapuolet voivat vaikuttaa keskustelun sisältöön ja lisätä yhteistä pohdintaa, tällöin puhutaan vuorovaikutuksesta. Keskeistä vuorovaikutustaidoissa on molempien osapuolten aito kiinnostus yhteiseen

keskusteluun. Vuorovaikutus voi olla sanallista tai sanatonta viestintää. Tunteet ovat aina mukana ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tunteet ilmenevät sanattomassa ja sanallisessa vuorovaikutuksessa. Sanalliseen viestintään kuuluu, puhuminen ja erilaiset äänenpainot. Sanattomaan viestintään taas kuuluu ilmeet, eleet ja liikkeet. Vuorovaikutus määritellään yleensä ihmistenväliseksi, viestinnäksi, jossa osapuolet keskustelevat ja luovat yhteyden toisiin ihmisiin. Vuorovaikutustaitojen avulla annetaan toiselle ihmiselle palautetta ja tätä kautta opitaan kehittämään omia vuorovaikutustaitoja sekä muiden ihmisten kanssa toimimista. (Vilén ym. 2008, 8.)

Tunteet koetaan yksilöllisesti. Tunteet ohjaavat ja kertovat monenlaisista asioista, esimerkiksi toisista ihmisistä, mistä kiinnostumme, mitä rakastamme, mistä innostumme, mitä inhoamme, suremme tai mihin petymme. Lapsen tunteet ja empatia eli toisen ihmisen tunteiden huomioon ottaminen kehittyvät vaiheittain. Lapsi oppii näitä taitoja, kun hän on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tunteiden kehitys ja kokeminen on yksilöllistä. Tunteita on monenlaisia ja niiden nimeäminen yksiselitteisesti on mahdotonta. Kuitenkin tunteiden käsitteleminen, kuvaaminen ja niistä puhuminen on tärkeää, jotta ihmiset oppivat ymmärtämään itseään ja toisiaan. (Opetushallitus 2022.)

Lapsen tunnetaidot voivat olla hänen ikätasoaan jäljessä, ja näin se vaikuttaa myös muihin kehityksen osa-alueisiin. Kun lapsi ei osaa käsitellä omiaan ja muiden tunteita, lapsella voi olla haasteita sosiaalisissa tilanteissa esimerkiksi kaverisuhteissa ja niiden ylläpitämisessä. Tunteiden havainnoiminen voi tuottaa haasteita ja lapsi voi turhautua, hänen on vaikea kontrolloida tunteitaan ja se voi näkyä esimerkiksi kiukkuna, raivostumisena tai niin että lapsi vetäytyy tunteiden kanssa syrjään. (Opetushallitus 2022.)

Toiminalliset ja luovat menetelmät tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisessa

Nuorten menetelmäkansiossa toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä käytetään työvälineinä musiikkia, valokuvaamista, kuvia, kuvataidetta ja rentoutukseen liittyviä harjoitteita. Näiden toiminnallisten ja luovien menetelmien

avulla ammatillinen tukihenkilö pystyy tukemaan lasta ja nuorta esimerkiksi tunteiden käsittelyssä. Musiikin kuuntelu ja kokeminen sekä laulaminen ja soittaminen voivat lisätä ihmisen voimavaroja. Musiikki voi lisätä hyvää oloa, rentouttaa, synnyttää erilaisia tunteita ja auttaa haasteellisten asioiden käsittelemisessä. Musiikillinen toiminta opettaa ja kehittää vuorovaikutuksellisia taitoja ja auttaa meitä toimimaan paremmin muiden ihmisten kanssa. Musiikki tukee monipuolisesti esimerkiksi kielellistä kehitystä, parantaa havainnointikykyä, lisää osallisuuden kokemuksia ja parantaa itsesäätelyä. Lasten ja nuorten elämässä musiikki on isossa roolissa ja sillä on vahva merkitys identiteetin muovaamisessa ja tunnetilojen säätelyssä. Musiikki auttaa purkamaan omia tunteita ja auttaa pahan olon purkamisessa. (Huhtinen-Hilden 2019, 22–34.)

Kuvataiteellinen työskentely ja kuvat luovat monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Kuvien ja piirtämisen avulla voi olla helpompi kertoa ja käsitellä itselle vaikeita asioita, jos niistä puhuminen tuottaa haasteita. Taiteellisella työskentelyllä on havaittu olevan ominaisuuksia palauttaa mieleen erilaisia muistoja ja niiden yksityiskohtia. Tästä ominaisuudesta katsotaan olevan hyötyä esimerkiksi traumaperäisen stressihäiriön hoidossa. (Huhtinen-Hilden 2019, 63–65.) Valokuvaus on menetelmä, jossa on monia eri tarkoituksia, kuten minäkuvan ja itsetunnon vahvistus, asioiden muistelu, ratkaisukeinojen etsiminen ja kokemusten tutkiminen. Minäkuva eli minäkäsitys vastaa siihen kysymykseen millainen minä olen. Minäkehitys kehittyy ja muuttuu koko elämän ajan, kun ihminen saa muilta palautetta persoonastaan ja toiminnastaan. Itsetunto tarkoittaa sitä, että millä tavoin ihminen itse arvostaa itseään. Se on oman itsensä hyväksymistä juuri sellaisena kuin on, ja siinä uskoo omiin mahdollisuuksiinsa. Hyvään itsetuntoon liittyy kyky tehdä itse päätöksiä ja tehdä sellaisia valintoja mitä itse kulloinkin haluaa. Kuvaaminen ja kuvassa oleminen on lapselle leikkiä, jonka kamera tallentaa. Itsetuntemus lisääntyy oman kuvan tarkastelusta sekä tukee vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä: miltä lapsi ja aikuinen näyttävät yhdessä, mitä kaunista lapsessa on ja mikä tekee lapsesta ja aikuisesta erityisiä. Valokuvauksen tulee olla mielekästä sekä rohkaisevaa. Kuvauksessa on hyvä keskittyä positiivisiin asioihin, jotka tuovat iloa ja voimaantumisen kokemuksia. (Vernerinet 2014.)

Toiminnalliset ja luovat menetelmät asettavat työntekijän dialogiseen vuorovaikutukseen lapsen ja nuoren kanssa ja näin yhteisen ymmärryksen saavuttaminen helpottuu. Näiden menetelmien tavoitteena on luoda luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri. (Päihdelinkki.fi 2017.) Toiminnallisen työtavan valitsemisessa on tärkeää muistaa, että jokainen lapsi ja nuori on yksilö ja toiminnallinen menetelmä tulee valita lapsen tai nuoren tarpeiden mukaan, mikä on mieluinen tapa lapselle tai nuorelle toteuttaa menetelmää. Lasten ja nuorten kanssa tehtävä työ perustuu kuunteluun, vuorovaikutukseen ja läsnäoloon. Ammatillisen tukihenkilön tulee muistaa, että toiminnalliset työtavat vaativat vahvoja vuorovaikutustaitoja. (Mäkinen ym. 2011, 157–158.)

4.5 Lapsilähtöisyys ja osallisuus

Ammatillinen tukihenkilö käyttää työskennellessään menetelmiä tukemaan lasten ja nuorten osallisuutta sekä mahdollistaa lapsen mielipiteen huomioimisen osana työskentelyä. Lapsilähtöisyydessä keskellä on lapsi, joka on aktiivisena osallistujana mukana tiedon tuottamisessa, tulkinnessa ja ratkaisujen löytämisessä. Ytimessä tulisi olla lapsen oma tieto, kokemukset, ajatukset sekä toiveet. Tarkoituksena on luoda suhde, joka on luottamuksellinen ja vastavuoroinen, jossa lapsen tai nuoren kokemusta todellisuudesta, hyvinvoinnista ja turvallisuudesta ymmärretään. Kun keskeisimpänä lähtökohtana on lapsi tai nuori, tulee huomioida tärkeänä osana mitä asiat merkitsevät lapsen kannalta. Lapsen tai nuoren edun tulee toteutua, jolloin palveluiden on vastattava tarvetta, turvallisuus ja hyvinvointi kasvavat sekä lapsi ja nuori saa apua. Saamissaan palveluissa lapsella ja nuorella on oikeus osallisuuteen, kohtaamiseen, tietoon, aikaan sekä omaan työntekijään, ja hänen mielipiteisiinsä ja toiveisiinsa tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Lahtinen & Pynnönen 2020, 21.) Lapsen ja nuoren ihmisarvo sekä hänen tarpeensa ohjaavat työskentelyä. Lapsuus on tärkeä elämänvaihe, jolloin lapsen ja nuoren etu on tärkeintä kaikessa päätöksenteossa, mikä liittyy lapseen tai nuoreen. Myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta on huomioitava. (Kivelä ym. 2015, 41–42.)

Osallisuudella tarkoitetaan lapsen ja nuoren vaikutusmahdollisuuksia hänelle itselle tärkeiden asioiden hoitamisessa sekä toimintamahdollisuuksissa, sillä he ovat oman elämänsä asiantuntijoita. Se merkitsee jokapäiväistä tapaa tulla kohdatuksi ja nähdyksi. Osallisuuden vahvistamisessa ammattilaisena on tärkeitä tunnistaa oman toiminnan sekä toimintaa ohjaavien rakenteiden esteet ja huomioitava erityisesti lapsen ja nuoren näkökulma sekä tapa toimia. Lapsi- ja nuorilähtöinen menetelmätyöskentely tarjoaa myös siten osallisuuden mahdollisuuden. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2022a.) Osallisuus kuuluu jokaiselle. Osallisuuden periaatteisiin kuuluu vastavuoroisuus, aito kiinnostus toisesta, kuuntelu sekä kuulluksi tuleminen, yhdessä tekeminen ja kokeminen sekä yhteisöllisyys, toimiminen tiedon, taidon ja ajatuksen pohjalta sekä puheenvuoron antamista jokaiselle. Aikuinen tukee, kehittää ja lisää lapsen ja nuoren osallisuutta, mutta asettaa myös rajoja sekä opettaa hyviä tapoja, jolloin lapsen tai nuoren vuorovaikutustaidot edistyvät. Lapsen ja nuoren itsetunnon kehittyminen vaatii osallisuuden kokemuksia. Lasten ja nuorten parissa toimivan työntekijän velvollisuutena on kertoa lapselle ja nuorelle hänen oikeuksistaan, jotta lapsi tai nuori tarvittaessa osaa puolustaa omia oikeuksiaan sekä kunnioittaa myös muiden oikeuksia. Erilaiset toiminnalliset menetelmät kuten piirtäminen, sadutus, kuvakortit sekä leikit tukevat osallisuutta. On tärkeää, että työskentelyssä otetaan huomioon lapsen tai nuoren kysymykset ja mielipiteet sekä kannustetaan lasta tai nuorta, jotta työskentely on myös lapsilähtöistä. (Kivelä ym. 2015, 31–34.)

Lapsen ja nuoren osallisuus ja sen huomioiminen on tärkeä osa palveluita, jonka myötä lapsi tai nuori on osana koko prosessia, myös arvioinnissa. Lapselle ja nuorelle tärkeää on kokemus kuulluksi tulemisesta: hänen kokemuksillaan, tunteillaan ja ajatuksillaan on suuri merkitys, eikä aikuisen tule mitätöidä tai ohittaa lapsen tai nuoren kokemusta tai mielipidettä. Vaikka lapsi tai olisi niukkasanainen, tapaamiset voivat lisätä osallisuuden kokemusta ja olla merkityksellisiä. (Lahtinen 2020, 25.) Lapsen ja nuoren tulee saada tulla tunnustetuksi omana itsenään ja arvokkaana osana ympärillä olevaa yhteisöä, vaikuttamalla esimerkiksi sääntöihin ja käytäntöihin. Osallisuuden keinoja voi olla esimerkiksi suora tai erilaisilla edustuksellisilla alustoilla vaikuttaminen. Tärkeää

on erityisesti tukea osallisuudessa niitä, jotka kielen, vamman, sairauden tai elämäntilanteen vuoksi eivät poikkeuksellisesti saa näkemystään esille. Erilaiset lait määrittävät, että lapset ja nuoret saavat kehitystasonsa mukaan vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2022a.)

Perustuslain 6 § 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Perustuslaki 1993/731 6 § 3). Nuorisolaki määrittää, että nuoren tulee tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa. Nuorella tulee olla mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 2016/1285 6 § 24.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklan mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus oman näkemyksen muodostamiseen sekä mahdollisuus ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Näkemykset on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tämän mahdollisuuden toteuttamiseksi lapsella tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 13. artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä, johon sisältyy vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia missä tahansa muodossa. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1991, 12–13 artikla.)

4.6 Pace- asenne

Nemova Oy:n ammatillisten tukihenkilöiden työskentelyote perustuu Pace asenteeseen, sekä Nuorten menetelmäkansioon valitut menetelmät tukevat Pace-asenteen käyttöä työskentelyssä.

Pace-asenne tulee sanoista Playfull = leikkisä, Accepting = hyväksyvä, Curious = utelias ja Emphatic = empaattinen. Pace-asenne perustuu vahvaan dialogisuuteen sekä kiintymyssuhdeteorianta. Pace-asenne on vuorovaikutusta, jossa kohdataan lapsi tai nuori lämpimän ja positiivisella tavoin. Leikkisyys luo

huumorilla varustettua pohjaa haastavia tilanteita varten. Leikkisyydellä rakennetaan luottamusta ja toisen tuntemista työntekijän ja lapsen tai nuoren välille. Leikkisyys toimii kaiken ikäisille. Yhdessä nauraminen lisää luottamusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se rentouttaa ja antaa mielihyvän kokemuksia. Kun harmittaviin ja vakavampiinkin asioihin tuodaan mukaan huumori, oppii lapsi tai nuori katsomaan asioita erilaisista näkökulmista. Hyväksyntä taas on yksi ihmisen perustarpeita. Hyväksynnän kokeminen rakentaa itsetuntoa ja identiteettiä jo vauvasta alkaen. Jokainen meistä haluaa tulla hyväksytyksi. Kun lapsen tai nuoren persoona tulee hyväksytyksi, voidaan päästä ohjaamaan ei-toivottuja käytösmalleja tuottamatta lapselle tai nuorelle häpeän tunteita. Hughesin (2011, 98) mukaan hyväksyntä ei tarkoita sitä, että kaikki nuoren tekemiset tai huono käytös hyväksyttäisiin. Turvallisuuden tunteen lapselle tai nuorelle antaa se, kun hänet hyväksytään omana itsenään ja kaikesta huolimatta, mutta toiminnalle asetetaan rajat ja häntä ohjataan. Kun lasta ja nuorta kohtaan on vilpittömän utelias ja tunnustaa ei-tietämisen, on mahdollisuus todelliseen ymmärtämiseen ja nuoren tuntemiseen. Uteliaisuus lapsen tai nuoren asioihin rakentaa luottamusta ja kasvattaa lapsen ja nuoren itsetuntoa ja hänen arvostustaan itseään kohtaan. Monet Nuoren menetelmäkansioon valituista menetelmistä ilmentävät uteliaisuutta. Lapselle ja nuorelle osoitetaan, että häntä halutaan kuulla ja hänen elämästään ollaan kiinnostuneita. Empaattista suhtautumista lapseen ja nuoreen osoitetaan verbaalisesti ja non-verbaalisesti. Suhtautumalla nuoreen empaattisesti, häntä voi auttaa käsittelemään tunteitaan ja kokemuksiaan. Empatiataidot auttavat sosiaalisissa suhteissa. Empatia on opeteltava taito ja kulkee käsi kädessä tunnetaitojen kanssa. (Kokkonen 2017, 12–17.)

4.7 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys

Nuorten menetelmäkansioon koottujen menetelmien avulla ammatillinen tukihenkilö tukee lasten ja nuorten itsetunnon sekä voimavarojen kehittymistä. Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä lapselle ja nuorelle voi antaa erilaisia tehtäviä, työskentelyn edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. Työskentelymenetelminä

voi esimerkiksi käyttää positiivisuuden päiväkirjaa. Lapsen ja nuoren tavoitteena on kirjoittaa tai piirtää, joka ilta onnistumisen kokemuksia ja myönteisiä asioita, joita päivän aikana on tapahtunut. Kirjoittaminen tai piirtäminen selkeyttää lapselle ja nuorelle positiivisen palautteen merkitystä. (Vilén ym. 2008,190–191.)

Työntekijän tulee ottaa nämä seuraavat asiat työssään huomioon, jotta ratkaisu- ja voimavarakeskeinen näkökulma toteutuu. Kuunteleminen ja toisen ihmisen kunnioitus on ohjaustyön lähtökohta, lapselle ja nuorelle on tärkeää antaa aikaa omien asioidensa kertomiseen. Kokemus tasa-arvosta syntyy kunnioituksesta toista ihmistä kohtaan. Lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä on hyvä pohtia, että lapsi ja nuori on oman elämänsä asiantuntija. Työntekijän tukee lapsen ja nuoren voimavaroja sekä omanarvon tunnetta. Työskentelyn kautta luodaan lapselle ja nuorelle sellainen tunne, että hänellä on voimavaroja, osaamista ja mahdollisuuksia tavoitteiden saavuttamiseksi. (Vilén ym. 2008, 172–175.) Ratkaisukeskeisessä näkökulmassa pohditaan lapsen ja nuoren kanssa yhdessä niitä asioita, joihin halutaan vaikuttaa. Työntekijä selvittää lapsen ja nuoren oman näkemyksen tilanteesta ja sen jälkeen pohditaan tavoitteita toiminnalle. Tavoitteiden asettamisen avulla suunnataan lapsen ja nuoren ajatus tulevaisuuteen. Tulevaisuuden tarkastelu ja tarkka kuvaaminen lisäävät motivaatiota päästä tavoitteisiin. Tavoitteiden asettamisessa tulee muistaa, että ensin asetetaan pieniä helposti saavutettavia tavoitteita. Sovittu tavoite kuvataan mahdollisimman selkeästi lapselle ja nuorelle, kun tavoite on selkeästi kerrottu, se tehostaa työskentelyä ja lapselle ja nuorelle on helppo antaa palautetta työskentelystä. Lasten tai nuoren kanssa on hyvä pohtia tavoitteiksi esimerkiksi sellaisia asioita, joita olisi tärkeitä oppia esimerkiksi tunnetyöskentelyä. Työntekijän ja asiakkaan välinen dialogi on tärkeää yhteisen ajatuksen saavuttamiseksi. (Vilén ym. 2008,180–182.)

4.8 Itsenäistyvä nuori ja arjen hallinta

Arjen hallinta on toiminnallista, kokemuksellista ja palautetta antavaa. Arjen hallinnalla vaikutetaan omaan elämään, sekä lähiympäristöön omilla tiedoilla ja taidoilla. Keskeistä on osata hankkia tietoa ja käsitellä sitä, sekä hallita erilaisia vuorovaikutustaitoja. Arjen hallinnan osaamisen tavoitteena on luoda fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta luova tila, esimerkiksi oma koti. Turvalliseksi koettu tila kehittää yksilön identiteettiä ja itsetuntoa, sekä arjen rutiineita kyetään paremmin hoitamaan. Arjen hallintaan liittyy kyky harjoittaa perustarpeiden tyydyttämistä esimerkiksi ruuanlaittoa, omasta hygieniasta ja kodista huolehtiminen ja taloudellisten asioiden hoitamista. Tärkeää on hallita arjen rutiinit, pitää huolta riittävästä levosta ja ruuasta. (Kivelä & Lempinen 2010, 12-14.)

Itsenäistyvällä nuorella on paljon erilaisia tulevaisuuteen ja itsenäistymiseen liittyviä kysymyksiä ja nuori saattaa tarvita kannustavan ja turvallisen aikuisen rinnalleen käymään näitä asioita läpi. Nuori on oman elämänsä asiantuntija. Nuoren itsenäistyminen ei tapahdu hetkessä vaan itsenäistyminen vaatii aikaa sekä on yksilöllistä. Itsenäistymiseen liittyy monenlaisia tunteita ja pohdintoja esimerkiksi positiivisuutta, epävarmuutta ja pelkoa. Itsenäistymiseen siirtyminen voi olla joillekin nuorille haasteellista esimerkiksi taloudellisen epävarmuuden vuoksi ja yksinäisyyden sekä syrjäytymisen pelon vuoksi. Tulevaisuutta ja itsenäisyyttä on hyvä pohtia turvallisen ja kannustavan aikuisen, kuten ammatillisen tukihenkilön, nuorisotyöntekijän tai kuraattorin kanssa. (Itsenäistyvä nuori 2022.)

Ammatillisen tukihenkilön työhön kuuluu myös itsenäistyvän nuoren tukeminen eri osa-alueilla, kuten esimerkiksi kodinhoidollisten asioiden opettelussa, asunnon hankintaan liittyvien asioiden hoidossa ja taloudellisen tietämyksen opettelussa. Yksi osa Nuorten menetelmäkansioon toivotuista menetelmistä liittyy nuorten itsenäistymiseen ja arjen hallintaan. Näitä menetelmiä esimerkiksi oli Itsenäistyvän nuoren roolikartta, Tulevaisuuden pyramidi sekä Tulevaisuuden suunnitelmia – menetelmät keskittyvät tulevaisuuden hahmottamiseen sekä arjen

voimavarojen löytämiseen. Tulevaisuuden suunnitteleminen tuo nuorelle jatkuvuutta ja päämääriä, joita tavoitellessa arkea on helpompi jäsentää.

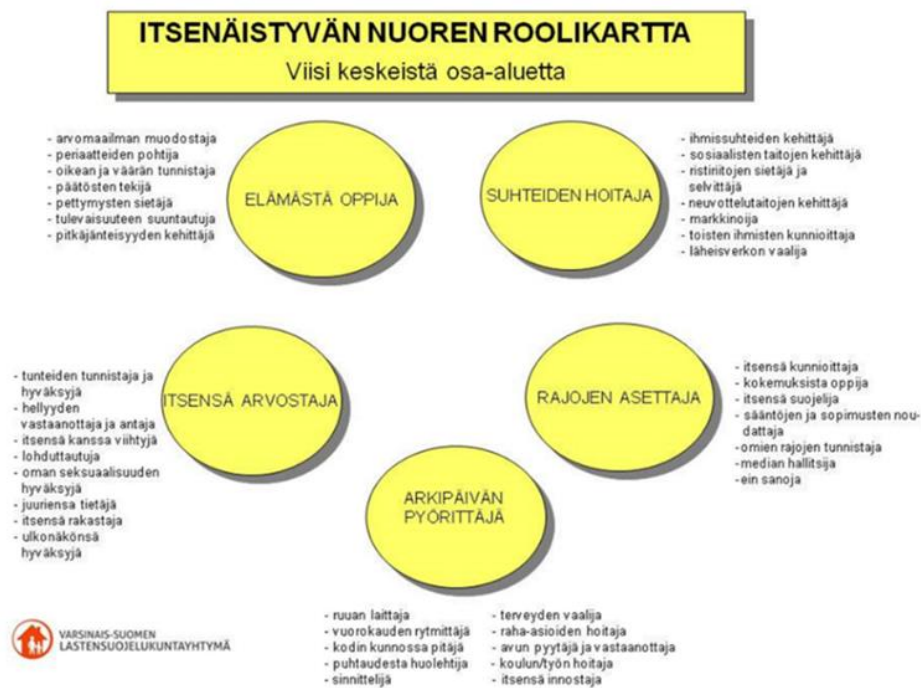
Monipuolinen osaaminen ja ammattilaisten tuki, tarjoaa nuorelle turvallisen ympäristön esimerkiksi itsenäistymisen harjoitteluun. Nuoria askarruttavat aikuisuuteen ja omaan elämään liittyvät kysymykset. Nuori tarvitsee kuuntelijaa ja keskustelijaa. Nuoria auttaa se ajatus, että on yksi turvallinen aikuinen, jolta voi kysyä mieltä askarruttavia kysymyksiä. Ammatillinen tukihenkilö voi tukea nuorta opiskelussa, työnhakemisessa tai työssäkäynnissä. Tukea voi myös tarvita raha-asioissa, hakemusten täyttämässä tai viranomaisten kanssa asioimisessa. Ammatillinen tukihenkilö ei tee nuoren puolesta asioita, vaan opastaa ja ohjaa nuorta hoitamaan itsenäisesti asioitaan. (Korhonen 2012, 47.)

Ammatillisen tukihenkilön työn tavoitteena on keskittyä lapsen ja nuoren voimavaroihin. Pohditaan, tutkitaan ja hyödynnetään lapsen ja nuoren kanssa hänen kykyjään, taitojaan ja osaamistaan erilaisissa ongelma ratkaisutilanteissa ja sovittujen tavoitteiden saavuttamisessa. Ammatillinen tukihenkilö antaa palautetta lapsen ja nuoren toiminnasta. Positiivinen palaute lisää vuoropuhelua, motivoi, auttaa eteenpäin ja luo onnistumisen kokemuksia. (Vilén ym. 2008, 171.)

Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Itsenäistyvän nuoren roolikartta tukee ammatillisen tukihenkilön työskentelyä nuoren kanssa koko tukisuhteen ajan. Roolikartan avulla ammatillinen tukihenkilö tukee nuoren elämän hahmottamista ja siihen liittyviä asioita. Itsenäistyvän nuoren roolikartta on kehitetty Varsinais-Suomen lastensuojelunkuntayhtymässä 2000- luvun alkupuolella. Roolikartassa on viisi motiivia, ne kuvaavat sitä miten nuoren itsenäistyminen etenee. Motiivi ohjaa nuorta toiminaan niin, että nuoren oma toiminta luo mahdollisuudet itsenäistymiselle ja myöhemmin aikuistumiselle. Itsenäistyvän nuoren motivaatio-rooleja ovat: arkipäivän pyörittäjä, suhteiden hoitaja, elämästä oppija, rajojen asettaja, itseänsä arvostaja. Jokaisen motivaatio-rooliin kuuluu tavoiterooli, joka kuvaa tavoitteita, joihin itsenäistymisessä pyritään (Ylitalo 2011, 36.) Työvälineenä roolikartta on monikäyttöinen, roolikarttaa voi esimerkiksi

käyttää kotona, koulussa, ammatillisen tukihenkilö toiminnassa ja sijoitettujen nuorten kanssa. Roolikartan avulla käsitellään elämänhallintaan liittyviä vahvuuksia ja haasteita. työntekijän on helppo antaa nuorelle realistista palautetta valinnoista ja toiminnoista, samalla havainnoida nuoren minäkuvaa. Roolikartan avulla arvioidaan, mitkä asiat sujuvat arjessa ja sen jälkeen tarkastellaan kehitystarpeita. (Ylitalo 2011, 37.)

Kuva 2. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. (Varsinais-Suomen kuntayhtymä).

Nuori raha

Rahan käyttö ja talouden hallinta on iso osa itsenäistymistä sekä perusturvallisuutta. Nuori voi olla impulsiivinen rahan käytössä ja rahan jakaminen kuukausittaisiin kuluihin vaatii vielä oppimista. Kehittämistyön toimeksiantaja toivoi erilaisia menetelmiä, joissa käsitellään rahankäyttöä. Rahankäyttöön liittyvien menetelmien avulla opastetaan ja havainnollistetaan nuorille rahan käytön merkitystä ja miten rahaa tulisi käyttää. Näiden työskentely menetelmien avulla nuori pystyy itse havainnoimaan omaa rahankäyttöään. Raha kuuluu jokaisen ihmisen elämään ja sitä tulee osata hallita, on hyvä

pysähtyä pohtimaan mihin rahaa kuluu kuten esimerkiksi, ruokaan, liikkumiseen, sosiaalsiin menoihin tai harrastuksiin. Nuorta voi opettaa seuraamaan ja suunnittelemaan rahakäyttöään esimerkiksi niin, että nuori kirjoittaa omat ostoksensa paperille. Näin menot ja tulot tulevat selkeästi näkyville.

Rahasta puhuminen ei välttämättä ole helppoa ja usein rahankäyttö tulee puheeksi vasta sitten kun ongelmat ovat jo kasautuneet. Näistä syistä on hyvä puhua nuoren kanssa rahasta ja sen käytöstä jo aikaisessa vaiheessa. Itsenäistyvän nuoren kanssa mietitään mitkä asiat on maksettava ensisijaisesti ja miten rahaa säästetään yllättäviä kuluja varten. Keskusteluissa voi tuoda esille esimerkiksi, ettei velkaa pidä ottaa, vaikka se monesti houkuttelisi ja selvitetään mihin ottaa yhteyttä, jos ongelmia tulee. Rahaan, sen käsittelyyn ja siitä puhumiseen liittyy myös tunteita. Tunnetaidot ovat siis yhteydessä myös rahankäyttöön. Rahan hallinnan onnistuminen tukee itsetuntoa eli käsitystä siitä, että ”minä pärjään”. Nuori pääsee itsenäistymään ja huomaa hallitsevansa paremmin omaa elämäänsä. (Lindberg ym. 2017.)

Lapsi/ Nuori ja kaverisuhteet

Pysyvät sosiaaliset suhteet tukevat nuoren itsenäistymistä ja ehkäisevät syrjäytymistä. Kaverisuhteet ovat merkityksellisiä kaiken ikäiselle. Itsenäistyvällä nuorella kaverisuhteet alkavat korvaamaan vanhempien paikkaa. Minäkuva rakentuu suhteessa toisiin. Läheisyys, yhteenkuuluvuuden tunne ja oppiminen tapahtuu ystävien kanssa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Ammatillisen tukihenkilön työssä, voi nousta esille kaverisuhteisiin liittyviä kysymyksiä. Nuorten menetelmäkansiossa tarkastellaan lapsen ja nuoren kaverisuhteita. Kaverisuhteilla on iso merkitys lapsen ja nuoren kasvulle ja kehitykselle. Menetelmäkansion menetelmien avulla ammatillinen tukihenkilö kykenee kartoittamaan lapsen ja nuoren kaverisuhteita, jotta pystyy paremmin tukemaan lasta ja nuorta niiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä. Kaveritaidoilla tarkoitetaan sosiaalisia taitoja, eli niitä taitoja miten olet vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kaveritaitojen pohjana on luottamus ja empatia, sekä itseä että muita kohtaan. Tällaisia taitoja voivat esimerkiksi olla keskustelu toisen

ihmisen kanssa, muiden ihmisten kuunteleminen ja kyky ilmaista omia mielipiteitään rakentavalla tavalla. (Opetushallitus 2022.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Nuorten menetelmäkansion kehittämismenetelmät

Kehittämistyönmenetelmien avulla saavutetaan kehittämistyölle ja -toiminnalle asetettuja tavoitteita ja ne helpottavat niiden saavuttamisessa. Kehittämismenetelmien käyttö vaatii osaamista ja tietoa, siitä mitkä menetelmät sopivat mihinkin kehittämisvaiheeseen. Kehittämismenetelminä voivat esimerkiksi toimia osallisuus kehittämisessä, sekä keskustelua nostattavat kehittämismenetelmät. (Salonen ym. 2017, 51-52.)

Nuorten menetelmäkansion teossa oli tärkeää Nemova Oy:n työntekijöiden kanssa tehtävä yhteistyö ja se oli yksi tämän kehittämistyön menetelmä, joka ohjasi kehittämistyön tekoa. Nuorten menetelmäkansiota varten käytiin avointa dialogia työntekijöiden kanssa, tavoitteena oli kehittää yhdessä toimiva Nuorten menetelmäkansio ammatillisten tukihenkilöiden työn tueksi. Avoimen dialogin avulla selvitettiin kehittämistyön tarpeet ja sisältö. Avoimen dialogin, sekä pyydetyn palautteen perusteella kyettiin viemään Nuorten menetelmäkansiota eteenpäin kohti yhteistä tavoitetta.

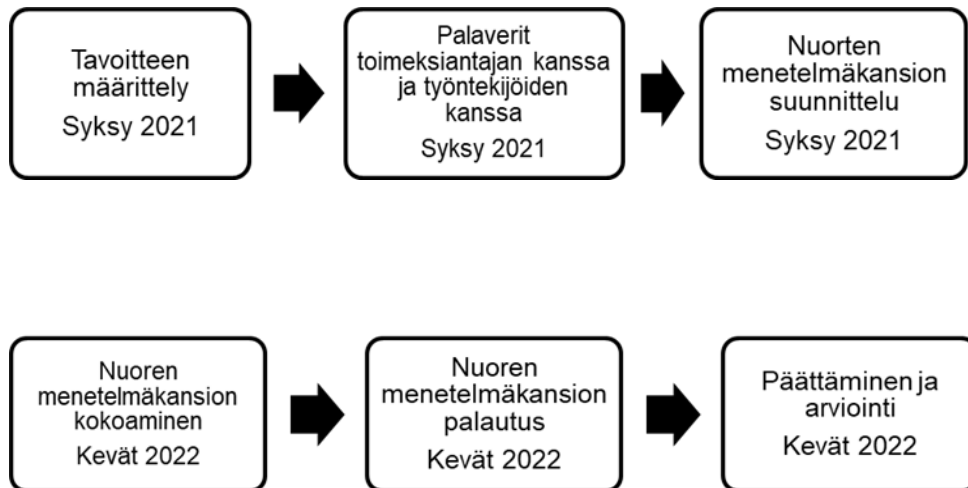
Dialogi on avointa keskustelua, jossa osapuolten tavoitteena on luoda yhteistä ymmärrystä keskusteltavasta asiasta. Dialogissa herää uusia ideoita ja ajatuksia. Dialogisessa vuorovaikutuksessa tulee muistaa se, että keskustelija ei pyri muuttamaan toista ihmistä ja hänen ajatuksiaan, vaan tarkoituksena on syventyä keskustelemaan ja pohtimaan yhdessä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2021d.) Dialogissa korostuu kuuntelemisen merkitys, keskustelussa toiselle osapuolelle tulee luoda sellainen tunne, että hänen mielipiteillään on merkitystä ja hän tulee kuulluksi. Kuuntelemisessa tulee olla kärsivällisyyttä, rohkeutta ja avoimuutta. (Mäkisalo- Ropponen 2012, 102.) Dialogisuus kuuluu työyhteisötaitoihin. Ammatillaisen on tärkeää työssään huomioida asiakkaan yksilöllisyys ja osata työskennellä erilaisten ihmisten kanssa. Asiakastyössä tärkeää on molemminpuolinen kunnioitus ja ammatillaisen tulee olla aidosti

kiinnostunut toisen ajatuksista ja pyrkiä yhdessä kehittämään toimivaa yhteistyötä. (Mönkkönen 2018, 352.)

Kehittämismenetelmänä toimi myös haastattelu. Ennen haastattelua tutustuimme kirjallisuuteen, jotka käsittelivät ammatillista tukihenkilötoimintaa, sekä menetelmätyöskentelyä. Haastattelukysymyksiä (kts. liite 1) laadittaessa tavoitteena oli laatia kysymykset niin, että ne keskittyvät tarkentamaan ammatillisen tukihenkilön työtä ja työryhmän toiveita menetelmäkansion sisällöstä. Tässä kehittämistyössä haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna. Työntekijöitä haastateltiin liittyen heidän toiveisiinsa Nuorten menetelmäkansion sisällöstä. Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa työntekijöiden kanssa. Haastattelun etuna on joustavuus aineistoa kerätessä. Lisäksi vastaajiksi suunnitellut henkilöt usein saadaan osallistumaan haastatteluun helpommin, kun haastattelun tavoitteet kerrotaan selkeästi ja haastateltaville kerrotaan mihin heidän vastauksiaan käytetään. Haastattelu on aikaa vievää, joka on haaste ja se vaatii huolellista suunnittelua. Haastattelu on keskustelua, jossa haastattelija ohjaa keskustelua. Haastattelulla on tavoite ja sen avulla pyritään saamaan luotettavaa tietoa. Haastattelussa on erilaisia muotoja, kuten lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Haastattelun pystyy toteuttamaan yksilö, pari- tai ryhmähaastatteluna. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–211.) Haastattelun yhteydessä havainnoimme toimintaympäristöä, jossa ammatilliset tukihenkilöt työskentelevät. Havainnoinnin tavoitteena oli tarkastella toimintaympäristöä siitä näkökulmasta, että Nuorten menetelmäkansion menetelmät luodaan niin, että niitä on helppo soveltaa toimintaympäristössä käytettäväksi, jossa ammatillinen tukihenkilö työskentelee lasten ja nuorten kanssa.

Kirjallisuuteen tutustuminen oli yksi tärkeä osa kehittämismenetelmiä, koska pystyimme hyödyntämään opittua tietoa Nuorten menetelmäkansiota varten ja kirjallisuus tuki haastattelun suunnittelua. Tiedon etsiminen ja huolellinen tutustuminen Nemova Oy:n sähköiseen verkkosivuun auttoi teoreettisen viitekehyksen suunnittelussa ja ohjasi ryhmäämme oikean kirjallisuuden valitsemisessa

5.2 Kehittämistyön prosessi

Kuva 3. Kehittämistyön prosessi.

Nuorten menetelmäkansion aloitus- ja suunnitteluvaihe

Kehittämistyön aloitusvaiheessa ideoidaan mitä ollaan tekemässä, sekä syvennetään ymmärrystä kehittämistarpeesta, ja tarkastellaan kehittämistehtävää. (Salonen 2013,17.)

Kehittämistyön prosessi alkoi syksyllä 2021 valitsemalla Turun ammattikorkeakoulun aihepankista opinnäytetyölle aihe ja toimeksiantaja. Valitsimme aiheeksi kehittämistyön tekemisen ja kehittämistyön aiheeksi valikoitui menetelmäkansion laatiminen ammatillisille tukihenkilöille ja toimeksiantajana toimi Nemova Oy. Aiheen valitsemisen jälkeen, olimme yhteydessä toimeksiantajaan sähköpostitse. Toimeksiantajan kanssa sovittiin etäpalaveri, jossa aloitettaisiin yhteisen kehittämistyön läpi käymistä. Etäpalaverin tavoitteena oli käydä avointa dialogia, yhteisistä tavoitteista ja kehittämistyön tarpeesta. Toimeksiantaja toivoi työntekijöilleen

menetelmäkansiota, jossa on erilaisia menetelmiä lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn ammatillisille tukihenkilöille. Etäpalaverissa sovimme myös tapaamisesta Nemova Oy:ssä, jossa jatkaisimme yhdessä Nuorten menetelmäkansion suunnittelua.

Kehittämistyön aloitusvaiheen jälkeen siirryttiin kehittämistyön suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluvaiheessa suunnitellaan mitä ollaan tekemässä ja mitä tekemisessä tavoitellaan. Suunnitteluvaiheessa syvennetään ajatusta kehittämistarpeesta ja tutkitaan kehittämistyön tavoitteita. (Salonen 2013, 17-19.)

Vierailimme Nemovatalossa syksyllä 2021. Tapaamisessa suunniteltiin Nuorten menetelmäkansion sisältöä ja tarkasteltiin heidän toiveitaan ja ajatuksiaan menetelmäkansion suhteen. Tapaamisessa tutustuimme Nemova Oy:ssä käytettäviin työskentelymenetelmiin, ja tätä kautta syntyi hyvää pohdintaa tulevaa Nuorten menetelmäkansiota varten. Tutkittaviin materiaaleihin sisältyi kansio, jossa oli koottuna erilaisia menetelmiä, joita ammatilliset tukihenkilöt käyttävät. Erilaisiin menetelmiin tutustuminen syvensi meidän tietoaamme erilaisten menetelmien käytöstä ja saatavuudesta. Suunnitteluvaiheessa oli myös tärkeää syventyä tutkimaan ammatillisten tukihenkilöiden työtä. Näin pystyimme kokoamaan kansion sellaisia menetelmiä, joista olisi eniten hyötyä ammatillisille tukihenkilöille. Palaverin aikana sovittiin, että haastattelisimme Nemova Oy:n ammatillisia tukihenkilöitä Nuorten menetelmäkansion sisällöstä.

Nuorten menetelmäkansion työstövaihe

Kehittämistyön työstövaiheessa työskennellään päivittäin kohti sovittuja tavoitteita ja tuotosta. Nuorten menetelmäkansion työstövaiheessa työskentelyssämme korostui suunnitelmallisuus, itsenäisyys, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus ja itsensä kehittäminen. (Salonen 2013, 19.)

Nuorten menetelmäkansion työstäminen alkoi, kun osallistuimme työntekijöiden viikkopalavariin syksyllä 2021. Ennen viikkopalaveria laadimme haastattelukysymyksiä ja pohdimme haastattelun tavoitteita. Haastattelun tavoitteiksi laadittiin, että työntekijät saavat kertoa heidän näkemyksensä sekä

toiveensa Nuorten menetelmäkansioon liittyen. Tärkeää Nuorten menetelmäkansion kehittämisessä on moniammatillisuuden huomiointi, tavoitteena oli yhdessä työntekijöiden kanssa kehittää Nuorten menetelmäkansiota ja käydä avointa dialogia. Työryhmää haastateltiin Nemovatalolla. Haastattelussa työntekijät vastasivat ennalta laadittuihin kysymyksiin ja haastattelun yhteydessä he saivat myös vapaasti kertoa mitä toiveita heillä on Nuoret menetelmäkansion suhteen. Haastattelun pohdinnat ja ehdotukset kirjoitettiin ylös tulevaa Nuorten menetelmäkansiota varten ja haastattelun vastaukset tukivat Nuorten menetelmäkansion kokoamista.

Viikkopalaverin ja haastattelun yhteydessä, saimme perehdytystä Nemova Oy:n toiminnasta. Tapaamisen tavoitteena oli havainnoida toimintaympäristöä, jossa ammatilliset tukihenkilöt työskentelevät. Havainnoin kohteena toimi Nemova Oy:n eli Nemovatalon tilat ja toimintaympäristö. Havainnoinnin avulla pystyimme pohtimaan Nuorten menetelmäkansion sisältöä ja keräämään sellaisia menetelmiä, joita on helppo käyttää Nemova Oy:n tiloissa ja ympäristössä. Havainnoin avulla pystytään samaan välitöntä ja suoraa tietoa organisaation toiminnasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 213).

Yhteisen keskustelun ja haastattelun jälkeen, aloitimme Nuorten menetelmäkansion rakentamisen keväällä 2022. Työryhmän, sekä toimeksiantajan toiveissa nousi esille terapeuttiset-, luovat- ja toiminnalliset, sekä nuoren arjenhallintaan liittyvät menetelmät. Toiveiksi nousi myös erilaiset työvälineet rahan hallinnan opetteluun tueksi sekä ajanhallinnan opetteluun, mitkä ovat heidän mukaansa suuri haaste heidän asiakkailleen. Lisäksi he toivoivat, että asiakassuhteessa käytetyt menetelmät olisi mahdollista koota lapselle ja nuorelle omaksi kansioksi, jonka he saisivat mukaansa muistoksi tukisuhteen päätyttyä. Nuorten menetelmäkansiota tehdessä otimme huomioon, että menetelmät tukisivat eri työskentelyvaiheissa työskentelyä. Menetelmien kohdalla piti myös pohtia liittyvätkö menetelmätyöskentelyssä tukitapaamisten aloitus-, työskentely-, vai lopetusvaiheeseen. Nuorten menetelmäkansioon etsittiin hyväksi todettuja menetelmiä, jotka vastaisivat ammatillisten tukihenkilöiden toiveita.

Nuorten menetelmäkansiota lähdettiin rakentamaan toivottujen teemojen ympärille. Terapeuttisten, luovien ja toiminnallisten, sekä nuoren arjenhallinnan teemojen ympärille valikoitui erilaisia osa-alueita, joiden ympärille menetelmiä alettiin kokoamaan. Osa-alueiksi valitsimme itsenäistyvän nuoren roolikartan, nuori ja raha, nuori ja seksuaalisuus, nuori ja kaverit, sekä musiikki ja toiminnalliset menetelmät työskentelyssä. Pyysimme toimeksiantajalta sekä työryhmältä palautetta kyseisistä osa-alueista. Palautteeksi saimme, osa-alueiden olevan hyviä ja kattavia. Saadun palautteen jälkeen aloimme kerätä kirjallisuudesta, sekä sähköisistä lähteistä erilaisia menetelmiä näihin osa-alueisiin liittyen. Löydetyt menetelmä koottiin Microsoft Word tiedostolle. Tavoitteena oli koota menetelmät selkeästi jokaisen osa-alueen alle. Jos osa-alueena oli Nuori ja raha, siihen valikoituneet menetelmät sijoitettiin arjenhallintaan. Näin Nuorten menetelmäkansiosta saatiin helppo ja selkeä kokonaisuus. Lisäksi Nuorten menetelmäkansioon koottiin sähköisiä linkkejä, joista löytyy erilaisia työskentelymenetelmiä. Nämä menetelmät on mahdollista tulostaa maksutta erilaisilta sivustoilta. Sähköisten linkkien takana olevat kokonaisuudet olivat niin laajoja, että niiden rajaaminen kansioon käytettäväksi olisi ollut hyvin haasteellista.

Nuorten menetelmäkansion viimeistely

Ensimmäinen versio Nuorten menetelmäkansiosta valmistui helmikuun 2022 lopussa, jolloin Nuorten menetelmäkansio lähetettiin arvioitavaksi ja kommentoitavaksi toimeksiantajalle. Toimeksiantaja antoi meille sähköpostitse palautetta, jota työryhmä oli antanut Nuorten menetelmäkansiosta. Nuorten menetelmäkansio arvioitiin laajaksi kokonaisuudeksi, joka piti sisällään selkeitä ja monipuolisia menetelmiä. Työryhmä pyysi muokkaamaan värikoodien värityksen ja pyysivät lisäämään Nuorten menetelmäkansioon sukupuu- ja aikajanamenetelmät, sekä lisäämään liitesivun koskien nuoren oman kansion sisällysluetteloa. Opiskelijat toteuttivat tarvittavat muutokset ja palauttivat Nuorten menetelmäkansion muutoksineen toimeksiantajalle ja työryhmälle.

Prosessissa tärkeää oli opiskelijoiden viikoittainen yhteydenpito, sekä viikoittaiset etäpalaverit Teamsissä. Tapaamisten avulla pystyimme seuraamaan ja käymään

avointa dialogia opinnäytetyöstä ja Nuorten menetelmäkansiosta, sen etenemisestä ja tukemaan muita ryhmän jäseniä kehittämistyön teossa ja Nuorten menetelmäkansion työstämisessä. Palaverissa keskustelimme jokaisen tavoitteista tulevalle viikolle, miten aikoo työstää opinnäytetyötä ja Nuorten menetelmäkansiota. Palaverien ohella pidettiin yhteyttä WhatsApp sovelluksessa, johon perustettiin kehittämistyölle ryhmä. Ryhmään tiedotettiin yhteisistä asioista, sovittiin palaverien ajankohdista ja jaettiin löydettyä tietoa osa-alueisiin liittyen. Teamsiin rakennettiin tiimi kehittämistyötä varten, johon tallennettiin sähköiset asiakirjat, vinkit ja kehittämistyön pohjat, sekä Nuorten menetelmäkansio. Yhteisen alustan avulla kaikki löytävät tarvittavat materiaalit helposti.

Koko kehittämistyön ja Nuorten menetelmäkansion prosessin ajan käytiin monipuolista ja avointa dialogia Nemova Oy:n työntekijöiden kanssa. Työntekijöiltä saimme hyödyllistä tietoa ammatillisten tukihenkilöiden työstä ja saatua tietoa hyödynnettiin Nuorten menetelmäkansiota varten.

6 NUORTEN MENETELMÄKANSION ESITTELY

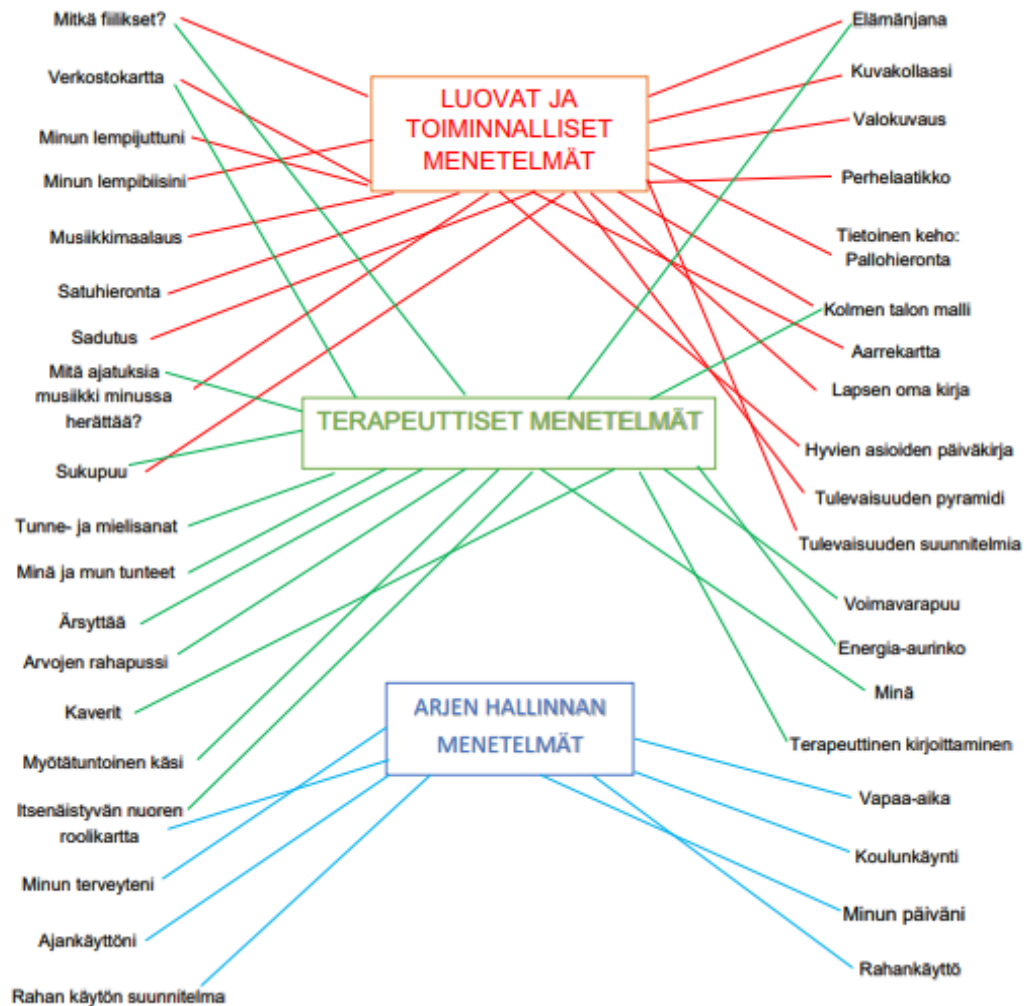
6.1 Nuorten menetelmäkansion sisältö

Nuorten menetelmäkansioon koottiin tietoa erilaisista työskentelymenetelmistä ja niiden käytöstä, käytännön vinkkejä sekä periaatteita liittyen ammatilliseen tukihenkilötyöhön. Nuorten menetelmäkansion avulla voi antaa tietoa sekä uusille, että vanhoille työntekijöille. Nuorten menetelmäkansio sisältää erilaisia vinkkejä mitä tukitapaamisissa voi tehdä. Lisäksi kansioon kerättiin sanastoa seksuaalisista suuntautumisista ja sukupuoli-identiteettejä koskien sekä tietoutta avuksi ammatilliselle tukihenkilölle kohdata nuori näiden asioiden äärellä.

Nuorten menetelmäkansio alkaa kansilehdellä, jossa on menetelmäkansion nimi. Salassapitosopimuksen vuoksi kehittämistyön raportissa ei esitetä Nuorten menetelmäkansioon laadittua sisällysluetteloa. Nuorten menetelmäkansio koostuu tiedosta, liittyen ammatillisen tukihenkilön työhön ja sen periaatteisiin. Tieto-osuudessa perehdytään, myös tukisuhteen aloittamiseen ja sen päättämiseen. Luku tukisuhteen aloittamisesta ja päättämisestä oli toimeksiantajan toive. Nuorten menetelmäkansiossa olevat menetelmät tukevat tukisudetta kaikissa sen vaiheissa. Nuorten menetelmäkansiossa tieto-osuuden jälkeen tutustutaan Nuorten menetelmäkansion menetelmiin ja niiden käyttöön. Jokaisen menetelmän alussa on kuvattu menetelmän ohjeet ja tavoitteet. Nuorten menetelmäkansioon on kehitetty värikoodaus, jonka avulla Nuorten menetelmäkansiota on helppo lukea. Värikoodaus kertoo, soveltuuko menetelmä parhaiten aloitus-, työskentely- vai lopetusvaiheeseen asiakasprosessissa. Värikoodaus on kirjattu Nuorten menetelmäkansioon seuraavalla tavalla: aloitusvaiheen työskentely on vihreän koodin mukaan ja aloitusvaiheen menetelmät tukevat ammatillisen tukihenkilön ja lapsen tai nuoren välisen suhteen luomista, työskentelyvaihe on keltaisen värikoodin mukaan ja menetelmät tukevat työskentelyä ja syvennyttävät ammatillisen tukihenkilön, sekä lapsen tai nuoren keskustelemaan erilaisista asioista esimerkiksi tunteista tai arjesta. Viimeisenä tulee lopetusvaiheen työskentely, kun tukisuhde on

päättymässä, se on merkitty punaisella värikoodilla ja lopetusvaiheen menetelmien tavoitteena on tukea tukisuhteen päättämistä. Lopetusvaiheen menetelmien tavoitteena on antaa positiivista palautetta ammatilliselle tukihenkilölle, sekä tuettavalle yhteisestä matkasta. Nuorten menetelmäkansion lopussa on oma sivu nuoren omaan kansioon, johon voi kirjata niitä menetelmiä, joita on ammatillisen tukihenkilön kanssa tehnyt. Menetelmiin voi palata myöhemmin ja tarkastella sellaisia asioita, jotka ovat kehittyneet tai muuttuneet.

Nuorten menetelmäkansion taustalla vallitsee ajatus siitä, että menetelmien avulla pyritään lisäämään ammatillisen tukihenkilön ja tuettavan keskinäistä ymmärrystä. Nuorten menetelmäkansion tavoitteena on antaa ammatillisille tukihenkilöille monipuolisia menetelmiä, joita he voivat käyttää työskennellessään lasten ja nuorten kanssa. Menetelmät tukevat lapsia ja nuoria käsittelemään erilaisia asioita yhdessä ammatillisen tukihenkilön kanssa esimerkiksi arvoja, itsetuntoa, tunteita, seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä, arkeen liittyviä asioita esimerkiksi rahan käyttöä, kaverisuhteita ja koulunkäyntiä.

Kuva 4. Nuorten menetelmäkansion menetelmät

Nuoren menetelmäkansion menetelmät ovat jaoteltu teemoittain. Teemoja ovat luovat ja toiminnalliset menetelmät, terapeutitiset menetelmät ja arjen hallinnan menetelmät. Luovat ja toiminnalliset menetelmät, jotka ovat valittu nuorten menetelmäkansioon ovat merkittynä punaisella värillä. Terapeutitiset menetelmät ovat merkitty vihreällä värillä ja arjen hallinnan menetelmät sinisellä värillä (kts. kuva 4). Kuvaan merkityt menetelmät käsittelevät Nuorten menetelmäkansioon valittuja osa-alueita; itsenäistyvän nuoren roolikartan, nuori ja raha, nuori ja seksuaalisuus, nuori ja kaverit, sekä musiikki ja toiminnalliset menetelmät työskentelyssä. Kuvassa olevat menetelmät pitävät sisällään näitä osa-alueita.

7 KEHITTÄMISTYÖN EETTISYYS JA ARVIOINTI

7.1 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä on käytetty hyvän tieteellisen käytännön mukaisia toimintatapoja, kuten rehellisyys ja huolellisuus. Kehittämistyössä tulee ottaa huomioon toimeksiantajan käytännöt, asenteet ja arvot. Tärkeää on, että kehittämistyön toteuttaja kunnioittaa ja sitoutuu niihin. (Ojasalo ym. 2017, 49).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaisesti viittaukset on tehty asianmukaisesti, ja niillä halutaan osoittaa mistä tieto on peräisin. Tiedon hankinta on eettisesti kestävä ja kriteerien mukaista. Kehittämistyön luotettavuutta lisäsi opinnäytetyösopimuksen allekirjoittaminen Nemova Oy:ssä. Opinnäytetyön sopimus sitoo osapuolet noudattamaan opinnäytetyöhön liittyviä sääntöjä, kuten kehittämistyön aiheesta ja aikataulusta, toimeksiantajan ohjauksesta sekä salassa pidettävistä ja luottamuksellisesta aineistosta (Arene 2020, 6). Työelämälähtöisessä kehittämistyössä korostuu eettiset säännöt, joiden mukaan työskentelyssä pyritään aiheuttamaan mahdollisimman vähän haittaa kehitettävälle kohteelle. Eettiseen työotteeseen kuuluu myös se, että laaditut tavoitteet ovat asianmukaiset ja selkeät. Huolellisesti laaditut tavoitteet ohjaavat työtä, mikä tekee siitä johdonmukaista, luotettavaa ja rehellistä. Kehittämisen kohteena olevan organisaation tulee tietää mitä kehittäjät ovat tekemässä, mikä on toiminnan kohde ja tavoitteet. (Ojasalo ym. 2015, 48–49).

Kirjallisuuden valinnassa on tärkeää harkinta eli lähdekritiikki sekä lähteitä valitessa, että niitä tulkitessa. Kirjallisuutta valittaessa tulee ottaa huomioon myös kirjallisuuden ajantasaisuus ja huomioida, että lähteet ovat mahdollisimman monipuolisia. Tärkeitä lähdekriittisiä asioita ovat esimerkiksi kirjoittajan tunnettuus ja arvostettavuus, lähteen ikä ja alkuperä sekä uskottavuus. Huolellinen lähdeluettelon laadinta vaatii tarkkoja muistiinpanoja. Perusohjeena on, että jokaisesta käytettävästä sekä mahdollisesti käytettävästä materiaalista tulee olla muistiinpano, jossa on merkittynä tarkasti merkittynä mistä materiaalia on otanut ja samalla kirjoittaa sivunumerot ylös. (Hirsjärvi ym. 2009, 113–115.)

7.2 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyönä toteutettiin Nuorten menetelmäkansio, joka toimitettiin toimeksiantajalle sähköisenä. Kehittämistyössä tuli ottaa huomioon, että Nuorten menetelmäkansion on selkeä ja helposti käytettävä kokonaisuus. Sähköinen versio helpottaa Nuorten menetelmäkansion käyttöä ja on kaikkien työntekijöiden saatavilla. Tärkeää on, että Nuorten menetelmäkansio on selkeässä paikassa esimerkiksi tallennettuna tietokoneen työpöydälle, jotta jokainen työntekijä löytää menetelmäkansion ja pystyy hyödyntämään sen sisältöä oman työskentelynsä tukena. Sähköisten dokumenttien sekä sähköisen Nuorten menetelmäkansion laatiminen kehitti opiskelijoiden taitoa käsitellä erilaisia sähköisiä työskentelyalustoja.

Kehittämistyön aihe valittiin opiskelijoiden kiinnostuksesta aihetta kohtaan. Nuorten menetelmäkansiota tehdessä korostui ammatillisen tukihenkilön tärkeä työ lasten ja nuorten kanssa. Nuorten menetelmäkansio haluttiin kehittää tukemaan ammatillisia tukihenkilöitä heidän työssään, koska ammatillisella tukihenkilötyöllä voi olla keskeinen rooli lapsen tai nuoren elämässä. Ammatillinen tukihenkilö voi toimia turvallisena aikuisena, joka auttaa elämässä eteenpäin sekä kohtaamaan arjen erilaisia haasteita. Kehittämistyön prosessin aikana opiskelijat oppivat kehittämistyöstä, viestinnästä, kohtaamisesta, lastensuojelutyöstä ja ammatillisen tukihenkilön työstä. Prosessin aikana tutustuimme moniammatillisen tiimin työskentelyyn ja työskentely korosti osallisuuden merkitystä. Osallisuus näkyi tässä kehittämistyössä siten että osallistimme työntekijöitä organisaation kehittämiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Koimme kehittämistyön ja sen tuotoksen olevan tärkeä kokonaisuus ammatillisen tukihenkilön asiakkaille, työyhteisölle ja organisaatiolle. Kehittämistyötä on tärkeää ja hyödyllistä tehdä, jotta palvelut pystyvät paremmin vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja tukemaan asiakkaiden terveyttä ja hyvinvointia.

Kehittämistyön prosessin aikana huomioimme toimeksiantajan ja työryhmän toiveita Nuorten menetelmäkansion sisällöstä. Työryhmän toivomat menetelmät

koottiin yhteen Nuorten menetelmäkansioon. Nuorten menetelmäkansioon koottujen menetelmien avulla kehitimme omaa osaamistamme ja saimme samalla käyttöön erilaisia menetelmiä. Nuorten menetelmäkansion menetelmät löytyivät helposti ja opiskelijat kehittivät sekä muokkasivat menetelmiä Nemova Oy:lle sopiviksi. Nuorten menetelmäkansioon opiskelijat laativat uuden ”Mitkä fiilikset?”- menetelmän. Saatavilla on runsaasti erilaista materiaalia ja välineitä. Haasteeksi kuitenkin muodostui sopivien ja tarkoituksenmukaisten työskentelymenetelmien valinta menetelmien runsauden vuoksi. Menetelmien valitsemisessa tuli ottaa huomioon, että menetelmät olisivat mahdollisimman hyödyllisiä ammatillisille tukihenkilöille ja soveltuisivat tähän Nuorten menetelmäkansioon. Menetelmiä valittaessa tuli ottaa huomioon työryhmäntoiveet ja rajata menetelmiä toiveiden mukaisesti.

Kehittämisen prosessin laatiminen ja työstäminen oli ryhmällemme myös ammatillisen kasvun prosessi. Tietoperustan laadinnan ja kirjoituksen aikana opittiin paljon erilaisia menetelmiä ja perehdyttiin monipuolisesti sosiaalialan kirjallisuuteen. Kehittämistyön tiedonkeruu toteutettiin käyttämällä erilaista kirjallisuutta, sekä sähköisiä lähteitä. Tietoperustan valinnassa otettiin huomioon ammatillisen tukihenkilön tekemä työ ja siihen liittyvät osa-alueet, jotka ohjaavat ammatillisen tukihenkilön monipuolista työtä. Sosiaalisen kirjallisuuden tutustuminen lisäsi ryhmämme osaamista ja opittua tietoa hyödynnettiin Nuorten menetelmäkansion teossa. Toimimme moniammatillisessa yhteistyössä Nemova Oy:n työntekijöiden kanssa ja samalla opimme monipuolisia vuorovaikutustaitoja. Ammatillinen kasvu on jatkuva prosessi, joka jatkuu koko elämän ajan. Kehittämistyössä korostuu jatkuva oman oppimisen arviointi, yhdessä opitun tiedon arviointi ja kehittämistyön etenemisen sekä vaikuttavuuden arviointi. (Ojasalo ym. 2016, 16).

Peilasimme omaa oppimistamme oman oppimisen kompetensseihin. Kompetenssi tarkoittaa työntekijän valmiuksia kykyjä, taitoja ja ominaisuuksia suoriutua erilaisista työtehtävistä. (Mäkinen ym. 2011, 17-19.) Kehittämistyön aikana opittiin suunnitelmallisuutta, järjestelmällisyyttä, itsensä ajattelua ja kriittisyyttä. Kehittämistyön aikana opiskelijat kehittivät omaa eettistä osaamista.

Kehittämistyö sekä Nuorten menetelmäkansion laatiminen lisäsivät opiskelijoiden eettistä pohdintaa ja syvennyttivät opiskelijat pohtimaan asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmia asiakastyöstä. Samalla opimme asiakastyön merkityksestä, ja siitä mitä erilaiset asiakassuhteet pitävät sisällään. Kunnioitimme työskentelyn aikana toisia ryhmän jäseniä, sekä toimeksiantajaa ja työryhmää. Kehittämistyötä tehdessä ja Nuorten menetelmäkansiota laatiessa huomioitiin asiakkaiden etu, itsemääräämisoikeus ja osallisuus. Osaamistamme lisäsi myös eri lakeihin perehtyminen kehittämistyötä varten esimerkiksi lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki. Kehittämistyössä korostui reflektio, ja perustelimme, sekä arvioimme omaa toimintaamme kehittämistyön edetessä. Yhteinen pohdinta lisäsi kykyämme ja toimintaamme soveltaa erilaisia ajattelu- ja lähestymistapoja työskentelyyn. Kehittämistyö opetti myös organisaation monipuolisesta kehittämisestä.

Kehittämistyön prosessia toteutettiin kolmen hengen ryhmässä. Toimimme koko prosessin ajan avoimessa dialogissa ja yhteistyö sujui hyvin. Kehittämistyötä tehdessä koimme, että aktiivisesti palautteen pyytäminen toimeksiantajalta ja työryhmältä kehittämistyöstä lisäsi yhteistä ymmärrystä ja ohjasi meitä kehittämistyön tekemisessä. Palautteen saaminen omasta työskentelystä lisää motivaatiota, sekä tunnetta, että tehdyllä työllä on merkitystä. Työskentelyn aikana koimme, että yhteydenpito sähköpostin välityksellä oli haasteellista ja palautteen saamisessa meni aikaa. Yhteistyö oli tasavertaista ja jokainen osallistui kehittämisprosessin työstämiseen.

Koemme kehittämistyön ja Nuorten menetelmäkansion onnistuneen hyvin ja koemme toimeksiantajan saaneen kattavan menetelmäkansion ammatillisten tukihenkilöiden työn tueksi. Otimme huomioon työryhmän toiveet ja kokosimme Nuorten menetelmäkansion toiveiden mukaisesti. Tietoperustan laadinnassa oli ajoittain hankaluuksia ja oikean kirjallisuuden löytäminen oli haasteellista. Kehittämisprosessin aikana työskentelyyn toi haasteita myös vallitseva koronavirustilanne. Tapaamisten järjestäminen oli haasteellista ja rajallista.

Pohdimme myös kehittämistyön jatkosuunnitelmaa ja Nuorten menetelmäkansion kehittämistä ja ylläpitämistä. Nuorten menetelmäkansioon voi

lisätä tulevaisuudessa uusia ja hyväksi todettuja menetelmiä sekä kirjata tietoa. Tämä edesauttaa ammatillisia tukihenkilöitä pitämään Nuorten menetelmäkansion, selkeänä ja kattavana. Nuorten menetelmäkansioon lisättyjen menetelmien ja tiedon avulla työntekijät kehittävät omaa ammattitaitoaan ja osaamistaan sekä jakavat myös tietoa muille työntekijöille.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M-A. 2010. Lapsesta aikuiseksi: Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Uusitun laitoksen 2. p. Helsinki: Nemo.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2020. Viitattu 13.04.2022.

<https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Hari, R.; Järvinen, J. Lehtonen, J. Lonka, K. Peräkylä, A. Pyysiäinen, I. & Ylikoski, P. 2015. Ihmisen mieli. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Hughes, H. D. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: Pt-kustannus.

Huhtinen, H. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PT- kustannus.

Itsenäistyvä nuori 2022. Viitattu 24.02.2022. www.itsenaistyvanuori.fi

Karjalainen, A-L. 2019. Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PT- kustannus.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki Hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaamien. Turku: KOTA- Lasten ja nuorten hyvinvointi ry. Viitattu 21.4.2022.

http://www.kota.fi/wp-content/uploads/KOTA-AHM_book_press-toinen-painos.pdf

Kokkonen, A. 2017. V***U SÄ OOT LEHMÄ! Tuntuuko tutulta? Taitavaa ja turvallista tunneosaamista perusopetukseen. Mikkelin kaupunki: Grano. Viitattu 08.12.2021.

<https://www.oppiminen.mikkeli.fi/wp-content/uploads/2020/10/tunnetaito-opas.pdf>

Korhonen, A. 2012. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Erityshuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.

Lahtinen, P. & Pynnönen, J. 2020. Opas lapsilähtöiseen palvelutarpeen arviointiin. Helsinki: Pesäpuu ry.

Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417 muutoksineen. www.finlex.fi

Lindberg, E. 2017. Puhu rahasta – pieni opas talouden käsittelyyn. Waasa graphics Oy 2019. Viitattu 21.02.2022. <https://muntalous.fi/wp-content/uploads/2020/08/Puhu-rahasta-opas-5.-painos-web.pdf>

Liukkonen, T.; Niemi, A. & Kivelä, N. 2015. Kasvun ja hoidon osaaja. Helsinki: Sanoma Pro oy.

Lämsä, R.; Santalahti, P. Haravuori, H. Penttimikko, A. Tuulio-Henrikson, A. Huurre, T. & Marttunen, M. 2015. Neuropsykiatrisesti oirelevien nuorten hoito- ja kuntoutuspolut Suomessa. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Viitattu 09.12.2021. https://www.kela.fi/documents/10180/751941/L%C3%A4ms%C3%A4_ym+Tyopapereita78.pdf/8c842b4d-915e-4b57-9e16-18c601966a50

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. 15-18-vuotiaan kaverisuhteet. Viitattu 13.4.2022. www.mll.fi

Mäkinen, P.; Raatikainen, E. Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy

Mäkisalo- Ropponen, M. 2012. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi 2011.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus

Nemova Oy. 2021. Palvelut. Viitattu 03.03.2021 <https://www.nemova.fi/tietoa-nemovasta/>

Nuorisolaki 2016. 21.12.2016. muutoksineen. www.finlex.fi

Nuorten netti 2021. Viitattu 19.02.2022. www.nuortennetti.fi

Oiva-Kess, A. & Kronqvist, E. 2021. Miten minusta tulee minä: Opas varhaislapsuuteen. Helsinki: Into.

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritakoski, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro oy

Opetushallitus 2022. Kaverisuhteet, yhteisöllisyys ja yksinäisyys. www.opetushallitus.fi

Pelastakaa Lapset Ry. 2021. Ammatillinen tukihenkilö. Viitattu 10.03.2022. www.pelastakaaalapset.fi

Perustuslaki 1999. 11.6.1999/731 muutoksineen. www.finlex.fi

Päihdelinkki 2017. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Viitattu 24.02.2022. www.paihdelinkki.fi

Raatikainen, E. 2015. Lujita luottamusta: Asiakassuhteen rakentaminen sosiaali- ja terveysalalla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 06.04.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K.; Eloranta, S. Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 06.04.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. 1. p. Helsinki: Duodecim

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Lastensuojelu. Viitattu 10.03.2022. <https://stm.fi/lastensuojelu>

Sosiaalihuoltolaki 2014. 30.12.2014/1301 muutoksineen. www.finlex.fi

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2022a. Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen. Viitattu 08.03.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lahtokohtana/lasten-ja-nuorten-osallistuminen-ja-vaikuttaminen>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022b. Lastensuojelun Avohuolto. Viitattu 10.03.2022. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022c. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 17.01.2022. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022d. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 20.03.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020e. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Viitattu 03.12.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammainen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Juvenes Print.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 24.03.2022. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Unicef 2022. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 10.03.2022.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Uusitalo, I. 2019. Työssäoppiminen lastensuojelun sosiaalityössä. Reunaehdot ja mahdollisuuksia ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiselle. Turku: Salama Oy.

Valkama, H. 2020. Koronakriisi on lisännyt mielenterveysongelmia entisestään – kriisipuhelimessa ennätysmäärä soittoja, terapialähetteen määrä kasvaa kovaa vauhtia. Viitattu 24.03.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11286438>

Vernerinet. 2014. Identiteetti, minäkuva ja itsetunto. Viitattu 17.4.2022.
<https://verneri.net/yleis/identiteetti-minakuva-ja-itsetunto>

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY

YK 1991. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 10.03.2022.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Ylitalo, P. 2011. Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki; Kuntatalon paino

Haastattelukysymykset Nemova Oy:n työryhmälle

1. Miten PACE-asetus näkyy työssänne? Onko tähän oma koulutus tai perehdytys?

2. Millaiset työmenetelmät koette toimivimmiksi eri ikäryhmien kanssa (6–11, 12–18?)

3. Millaisia haasteita liittyy asiakassuhteen päättämiseen?

4. Miten moniammatillisuus näkyy työssänne?

5. Kuinka laajan pohjatiedon saatte asiakkaasta ennen aloitusta?

6. Kuinka iso osa asiakaskunnasta muodostuu NEPSY-lapsista (neuropsykiatriset häiriöt)